

پاش خامنہ پی؛ باری داها توو و داها تووی ویلا ی تی ف قیھ

توژرانی دام زراوی نود و و تیی توژین و کانئان: د.
موعنسم سدیق ع بدو / د. محمدمد ئلسید ئلسیاد

ورگانی (ل فارسی و): ساما ئحمدی

پشکی

ئمان ئران ک و توو ت ه ستیارتین و چار نووسازترین ف ناغ و
ل سا ۱۹۷۹ ی زاینی و تا کوو ئستا. ئای توو ا خامنہ پی
ل دایکبوی ۱۹۳۹ ی زاینی، ئستا ت م نی گ یشوو ت ۸۴ سا و
ئاشکرای ک ک م ک ه و ب چینی پاز ک ب ئژی دوی م رگی
ئ و ل گ دای. ب جگر و ی خامنہ پی چندان سیناری ه ی و
چاو د کر ت ل م ب ن و ب ر د ی دا ن و ی دوو می ش ش ج ی ن و ی
ی ک م بگر ت و. ک و اتا گ ان ت نیا ل نووکی قووچ کی د س ا تدا
نا ب ت و، ب کوو پ ل د ها و ئز ب کاروباری ئاینی و ک م ا ی تی
و ئابووریش. ل م توژین و ی دا ه و د دین ب دید کی
واقعبینا ن و سیناری کانئان پاش خامنہ پی تاو توو بک ب ن و ی
نخشای فکری و سیاسی ئران ب و ج ر ی ک ه ی ب ناسین و س بار ت
ب چیی تی و داها تووی سیستمی سیاسی ک ماری ئیسلامی ئران بگ ی ن
ب ت گ یشتن کی دروست.

ی ک م: م ر ج کانئان ه بژاردنی ب ب ل د ستووردا

د ستوور ک م ک م ر جی ب ب د یاری کردوو و نوخب کانئان بواری
ح وز و سیاس تیش ئ و م ر جان یان ب و ل یی ف قیھ پ ژر اندوو.
ب ب ری، پ ل و پ ست کی ز ر ه ستیار؛ چونک ساری سیستمی سیاسی
ئران و ب دانان و ه و شان دن و ی ه موو ب یار و یاسا ی ک
د س ا تی ت و اوی ه ی و ب ب ی ب ر ژ و ن دی، د ت و ا ن ت ه موو
ب یار ک ب خا ت باری ج ب ج ک ر د ن و، یان ه ی ی س ر ت. پ ستی
ب ب ری ل ن و ه موو شیع کاندا پ گ ی کی ت و و ر یی ه ی، چونک
کاریگ ر یی ب ب ر - ئ ر ن ی ب ت، یان ن ر ن ی ب ت - ه موو شیع کان
د گ ر ت و. ه ب ت و ل یی ف قیھ ل د ر و ی ئ ر ا ن ی ش ها و کات ک
چندان لاسا ی ک ر و (موق ل لید) ه ی، دوژمن و خ نیمیشی ز ر.

ی.ک.د.ستوور و پر.س.ی ه.ب.ژاردنی ب.ر: د.ستووری ئ.ران و.تی
 ه.ب.ژاردنی ب.ری د.یاری کردوو و ک.م.م.ک سیف.ت و م.رجی ب.
 و.لیی ف.قیه داناو. ل. مادد.ی پ.نج.می د.ستووردا وون کراو.ت.و.
 ک. "ل. س.رد.می دیارن.بوونی ح.زر.تی و.لیی س.رد.م (و.لیی
 ع.س.ر) دا... ل. ک.ماری ئیسلامی ئ.راندا ویلای.تی ئ.مر و ئیمام.تی
 ئ.م.ت ل. ئ.ستی ف.قیهی دادپ.رو.ر، خ.پار.ز (ب.دین و ل.خواترس)،
 س.رد.مناس، نازا، ب.و.ب.ر و ب.بیر، ک. ب.پ.ی مادد.ی ۱۰۷ ی
 د.ستوور) ل. ئ.ستی د.گرت. " ئ.و مادد.ی وونی د.کا.ت.و. ک. ل.
 س.رد.می دیارن.بوونی "ئیمامی م.عسووم" دا ویلای.تی ئ.مر ت.نیا ل.
 د.س.ا.تی ف.قیه.کدای. ک. دادپ.رو.ر و خ.پار.ز و س.رد.مناس ب.ت.
 ب.م.ام د.رباری ئ.و م.رجان.ی ک. پ.ویست. ک.س.ک و.کوو ب.ر
 ه.ب.ت، مادد.ی ۱۰۹ ای د.ستوور ئاماژ. ب. م.رج.کان و سیف.ت.کانی
 ب.ر د.کات ک. بریتین ل.: "خا.نی شیاو.تی زانستی پ.ویست ب.ت
 ب. فتوادان (افتا) ل. بوار. جیاواز.کانی فیه و دادپ.رو.ریدا،
 ه.رو.ها خا.نی خ.پار.زیی پ.ویست ب.ت ب. ب.رای.تی ئ.م.تی
 ئیسلام و، و.انگ.ی دروستی سیاسی و ک.م.ا.ی.تی ه.ب.ت و،
 ب.ت.گیرو.ا. ب.ت و، نازایی و ب.و.ب.ری و د.س.ا.تی پ.ویستی ب.
 ب.رای.تی ه.ب.ت. " د.ستوور دیاری کردوو ک. ئ.گ.ر ب.ت و ژمار.ی
 ئ.و ک.سان.ی م.رج.کانی ب.ری د.یانگرت.ت.و. ز.ر ب.ت، ئ.و "ئ.و
 ک.س.ی ک. خا.نی و.انگ.ی کی فیهی و سیاسی ب.ه.زتر ب.ت،
 ل.پ.شتر. " و.اتا ل. و.انگ.ی د.ستوور.و. ل.پ.شین.ی (ئ.ول.وی.ت)
 ب.و ک.س.ی. ک. ل. باری فیهی و سیاسی.و. زان.تر ب.ت.

دوو. د.س.ا.ت.کانی ب.ری و ویلای.تی های ف.قیه: د.ستوور ل.
 ه.موو کاروبار.کانی و.اتا - ب.ب. ئاوارت. - ویلای.تی های ب.
 ب.ر داو. ب.پ.ی مادد.ی ۱۱۰ ای د.ستوور کاروباری و.کوو:
 دیاریکردنی سیاس.ت. گشتی.کانی نیزام، ف.رماند.یی گشتی ه.ز.
 چ.کدار.کان، ا.گ.یاندنی ش. و ئاشتی، دانان و لادانی ی.ک. ب.
 ی.ک.ی ئ.ندام.کانی ئ.نجوم.نی پاراستنی د.ستوور و ب.رپرسیانی
 د.س.ا.تی دادو.ری و ف.رماند. گشتی.کانی سوپای پاسداران و
 ف.رماند. با.کانی ه.ز. س.ربازی و ئ.منی.کان و واژ.ی فرمانی
 س.ر.کا.ی.تی ک.مار دواي ه.ب.ژاردنی ل.لای.ن خ.ک.و. و لادانی
 س.ر.ک.مار ب. چا.کردنی ب.رژ.و.ندی.کانی و.ات، ل. ئ.رک و
 د.س.ا.ت.کانی ب.رین. ل. بواری ئاینیدا ب.ر پ.شنو.ژ و
 وتار.ب.ژی ه.موو پار.زگان دیاری د.کات. ب.یاری ئ.و ل. یزی
 ب.یاری ی.ک.مدای. و ل. ب.یاری دوو.م ل.پ.شتر. و ل.وان.ی. ل.
 ب.یاری ی.ک.میش ل.پ.شتر ب.ت. ب.ر د.توان.ت ب.پ.ی ب.رژ.و.ندی،

هېڅ بېرادر او خېڅکې، شار زاياني ښېرې د رباري هېموو ئې و
 فېقېهانې واژ د کڼ کڼ مېرجه ديارېکراو کاني ناو ماددې کاني
 پېنجم و سډ و نېمې دېستور دېانگرېتې و، ئېگېر يې کڼ کيان
 لې حوکم کڼ و با بېتې فېقېهې کڼدا، يان لې بوارې يلى سياسي و
 کڼ مې پېتېدا بې زانتر بزانه، يان پېيان و ا بېت کڼ بې لاي لاي
 گشتيې و پېژراوترې، يان لې يې کڼک لې و سيفې تانېدا کڼ لې ماددې
 سډ و نېمې مدا هاتوون لېها توويې کي تايې تې هې يې، ئې و يان بې
 بېر هېڅ بېرېن، لې غېرې ئې و يېش يې کڼ کيان و څو بېر
 هېڅ بېرېن و دېناسېن، ” بېمېام لې ماددې ۱۰۷ دېستورې
 کڼ نې کڼدا، بېر لې پېداچوونې وې، وون کرابوونې و کڼ: ” هېر کاتېک
 شار زايان بزانه يې کڼک لې مېرجه کڼ کيان جيا وازيې کي تايې تې بې
 بېرې هې يې، ئې و کڼ و څو بېر بې گڼل دېناسېن، دېنا سې،
 يان پېنج کڼس لې و موجتې هيدانې کڼ مېرجه کڼ نيان هې يې، و څو
 ئې نجومې نې بېرې بې گڼل دېناسېن، ” ئې و هې موارکردنې ساې ۱۹۸۹
 لې دېستوردا کرا، ئې نجومې نې بېرې ري لا برد؛ تې نانېت ئېگېر يېک
 کڼسېش خا و نې مېرجه کڼ نې بېرې بې و ئېستې گرتنې ئې و پېستې نې بېت،
 لې کاتې هې موارکردنې وې دېستوردا مېرجه مېرجه عيې تېش بې بېرې
 لا درا؛ واتا دېستور ئېگېرې دېستې و ستانې فېقېهې بېرې
 پېژراندوونې و ئېگېرې دانانې ئې نجومې نې بېرې ري لا دا و کڼ
 دېتوانې دېستې و ستانې فېقېهې ئې و بېرې قڼرې بوو بکا تې و کڼ و
 بې پلې ئېجتيهاد (پلې هې هېنجانې با بېتې شېرعيې کڼ لې قورئان
 و فېرموودې کڼ) نېگېشتوونې!

دووم: با بېتې زان تربيونې فېقېهې و تېنگڼې جېنېشيني بېرې

ئا يې توونېا خومېني (1989-2190ز) زان تربيونې فېقېهې و څو مېرجه
 ويلايې تې فېقېهې قبوونې نې بوو، بېرې څو بېرې گورې ئې وې کڼ ئا يې توونېا
 مېحموود هاشمي شاه وودې لې دېگېتې و، سې مېرجه ” فېقېهېوون،
 داد پېروورې و شيا و تې ” ي بې بېرې، بې کيفايېت زانېو، شاه وودې
 دېتې: ويلايې تې فېقېهې لې پېويستې کاني مېزه بې نېي؛ لې بېر ئې مې،
 کڼسېک کڼ ويلايې تې فېقېهې قبوونې نې بېت، بې کافر دانانېت، هې کاري
 ئې وې کڼ خومېني زان تربيونې بې مېرجه و لېي فېقېهې نې دېزانې، بې
 لې بېرچا و گرتنې کڼسي سياسي و حېوزې يې ئې وکات شيا وې لېتېگې يشتنې،
 خومېني لې و سډرد مېدا لې نووکی قوونې کي مېرجه کڼ کاني شيعې دا
 نې بوو، بېرې څو بېرې خې نېمې بې هېزې و څو بېرې توونېا
 شېرعيې تمې داري، ئا يې توونېا مېرچې شېي نې جې فې و ئا يې توونېا
 گو پايې گاني لې پېگې مېرجه عيې تې شيعې دا لې خومېني با تېر بوون

و خوم ینی ل پلای چوار مدا بوو، وا د رد ک و ت ک خوم ینی ب
 ن بوونی م رجی زانا تربوون ل ب ریدا، م ودای خی و پستی
 ب ریی نه هشت، و کاتای خوم ینی بوو ب ب ریری ئران، پشتی ب
 پشتیوانی ب ئ ملاوئ ولای خ ک ل س رتای ش شدا و ئ و
 یفراند م ب ست ک س بار ت ب ئیسلامیوونی حکوم ت ب ب و و چوو،
 س رباری ئ و ای ک ل و س رد م دا چ ند م رجی عی گ ور ای و کوو
 ش ریع تم داری و گو پای گانی و م رع شیی ن ج فیش ه بوون ک
 ننگ ب ب ریری شیعی کان شیوتر بوون، ب م ام هیجیان ب ق د ر
 خوم ینی خا و نی ک سای تیی کاریزماتیک ن بوون و ب و ادد ز ریش
 ل لای ن خ ک و و پشتیوانیان ل ن د کرا؛ ل ئ نجامی ئ و دا
 ناکوکی ک و ت ن وان ئ وان و خوم ینی و . س ر نجام،
 ش ریع تم داری تا ئ و کاتای مرد، ل م ا ک ای خی د ا ب د س تب س ر
 ژیا و، خ نیم کانی دیک ای خوم ینی ش ه ر ی ک و ب ج ر ک لاواز
 کران.

س رباری ئ وان یش، ب پی د ستووری ئران و د ابود ستووری شیعی و
 ح وز یی، زانا تربوون م رجی کی س ر کی ه ب ژاردنی ب ر .
 بن ماخواز کان (واتا زانایانی زانستی بن ماکانی فیه) ل
 ب ش کان یجتیهاد (ه ه نجان ی با ب ت ش رعیی کان ل قورئان و
 ف رموود کان) و لاساییکردن و (تقلید) ب ت روت س لی د رباری
 ه ب ژاردنی ب ر باسیان کردوو و ه ر ئ م با ب ت ل ب ش کانی
 (قیاس؛ deduction؛ syllogism) و ک د نگی (اجماع) یشدا خرا و ت
 و و . ه ر چ ند ج ما و ری بن ماخواز کانی ئ هلی سون ت س بار ت ب
 زانا تربوون قس بان کردوو، ب م ام لای ئ وان لاساییکردن و ل
 ک میزان س رباری بوونی زانا تریش ب ب پ درا و زانرا و و، یجتیهادی
 فیهی لا و کیان ل یزی ب ر گومان کان (مظنونات) دانا و ک ب
 ب ریب و و ه ی "واقع" ز ر ب ب گ ای جیاوازی ب س لماندن ه ب ت .
 ئ وان "ه قیق ت" یان ل ی ک شتا کورت ن کردوو ت و و، بگر ددان ب
 فریبی ه قیق تدا د ن ن . ل م و و و و، ی ک م، د رگی یجتیهاد
 جیاوازی کان یان ب کرا و یی ه شت و و ئ گ ر ناک کیان ل گ ب با ب ت
 ب او و و ن گ گ کان ن ب ت و، و و اییان ب فر یخوازی فیهی و
 پ ژاردنی ئ و ی دی ب خشی و، گ یشتن ب و ماد د یی ک ل ب ر ئ و ی
 "ز ر ه ق (استی) جیاوازمان ه ی"، ک و اتا ب یاری ش رعیی لا و کی،
 است و و و فرمانی خودا و ند نیی. [۲]

ب م ام ل فیهی شیعی دا، زانایانی زانستی بن ماکان زانا تربوونی
 فیهیان ب م رجی یجتیهاد و فتوا دانا و و لاساییکردن و ل

موجت هیدی "زاناتر" یان ب ه موو خ کی ئاسایی ب واجب (ئ رکی ز ر پ بوست) زانیو، د گوترت ب ناسینی موجت هیدی زانتر چ ندان گ ه ی، ل وان ب ناوبا نگیوون و شای دی ل س ردانی چ ند ک سی ئ هلی زانست و هتد. ل ر دا زاناتربوونی ب ر ت نیا ل فیهدا نا ب ت و، ب کوو د ستوور بازنی زاناتربوونی ب ه راوتر زانیو و ئاگاداربوون ل س رد م و شیاو تیی ت گ یشتن ل با ب ت کانی س رد میشی ب م رج داناو، ه رچ ند ل د ستووردا زاناتربوون ل ت گ یشتنی با ب ت کانی س رد م و کوو م رج باس ن کراو، ب م وونکردن و ای مادد ای ۱۰۹ د ستوور ل س ر با ب ت گ لی و کوو: "ه بوونی وانگی ای استی سیاسی و ک م ای تی، ب ت گبیربوون، ئازای تی، ب ب و ب ر تی و د س ای تی ت و او ب ب ری" ل با ب تی زاناتربوون و ل ب رچا و گرتنی ئ و و پ یدا د بن، و د چت ک د ستوور ویستوی تی ل و اتا ت کنیکی فیهی ک ای زاناتربوون و او تر بچت و بازنی زاناتربوون ب ه راوتر بزانت ب ئ و تی ت گ یشتنی دروست ل بارودخ و ه بوونی توانایی ل ب و بردن و سیاس تیش بگر ت و، ن کا ف قیه ن ریتی کان (ک ز رین یان ل ورد کاری زانستی فیهدا ل خ کی دیک زاناترن) چا و ب ن ئ و ای ک ب گ ن ب پ گ ای ب ری.

یک، ئ زموونی دوی مردنی خوم ینی و ت پ بوون ل زاناتربوون؛ دوی م رگی ئای تو ها خوم ینی، ب ری ئستا، ئای تو ها خامن یی، ل ن و ف قیه کانی شیع دا زانتر ن بوو، ب کوو پل ک ای حو ج تولئیسلام بوو. ب ه بزاردنی ئ و و کوو ب ر، با ب تی ئیجتیهادیان و پشتگو خست و ب ئ و کار دوو کاریان ب هاوت ریبی ی کتر ب چا و کرد.

یک م: ه موارکردن و ای د ستوور و لادانی م رجی زاناتربوون؛ مادد ای ۱۰۹ د ستووری پ شوو د رباری م رج کان و سیف ت کانی ب ر ب وونی د ست و اژی: "م رجی ب ر، یان ئ نجوم نی ب ری: شیاو تیی زانستی و خ پار زبی پ بوست ب فتوا و م رج عیی تی" ت دا ها تبوو. ب م دوی پ دا چوون و ای د ستوور ل مادد ای ۱۰۹ د س بارت ب "شیاو تی و م رج کانی پ بوست ب ب ری: شیاو تیی زانستی پ بوست ب فتوادان س بارت ب باس جیا واز کانی فیه ها توو. و اتا دوی ه موارکردن و ای د ستوور، د ست و اژی "ئ ندامانی ئ نجوم نی ب ری" لا دراو و ت نیا ب ه نانی "ب ر" ب او ت و. ه رو ها ل د ستووری ه موارکراودا م رجی م رج عیی ت لا دراو و ب ه نانی شیاو تیی زانستی ب او ت و.

وبات، بوو هې ئو وې کښه و وکوو بېری ئایینی و سیاسی ناو
دربکات. له و سردرد مېدا ئایې تووېا شریعې تمېداری له باترین
مېرجه ئایینیې کانی ئېران بوو کښه لگې دوو هاو تاکې دیکې،
واتا ئایې تووېا یان مېرجه شیی نه جې فی و گوپایې گانی، سېرقای
بېوې بردنی حوزې بوو. بېام چونکې ئې و بې پېچې وانې دوو
هاو تاکې دیکې، ئې هلی سیاست و لایې نگرې حکومې تی مېدېرن و
یاساتو وېر بوو، نوخې د سېوېا تدارکې لې و وڅې کښه وتن و له
ما کښه خېدا د سېوېا سېریان کرد. هې ندېک له قوتا بېیې کانی د سېتگر
کران و هې کوترایې سېر نوو سینگې کانی نوو نې رایې تی شې. دواتر
مېرجه ئایینی، محمېد شیرازی (1928-2001ز) و چې ند مېرجه ئایینی
دیکې یش هېر بې و شوې بې هې سوکې وتیان لگې کرا و، بې و شوې بې بوو
کښه خومې ینی بې رایې تی ئایینی و سیاسی بې خې پاوان کرد.

بې ئو وې درکې کی با شترمان سې بارېت بې با بې تښکې هې بېت، خستې ووی
ئېم ماددې یش پېوېستې کښه و سردرد مې خا منې یې دواې خومې ینی بوو
بې بېر، هې شتا بې پلې مېرجه عیېت و ئیجتهاد نه گې یشتبوو.
بېام حوجې تولئیسلام هاشمی بې فسې نجانی کښه له و سردرد مېدا
بې بې شترین کښه یې تی بوو، پېی و ابوو ئې گېر خا منې یې بېت بې
بې بېر، ئې و د سېیې جې نشینی و لاروې بېری، ئایې تووېا
مونته زیری، کښه ماوې یې کی کورت پېش مېرگی خومې ینی له پېستې کښه لا
درا بوو، بېام د سېوېا و بې شتی هېر هې بوو، کښه تایی پې دېت.
بې یاردې ران له و سردرد مېدا پېیان و ابوو هې بېژاردنی خا منې یې و کوو
بې بېر، بېرژو و نديې کانیان د پاریزېت. بې ننگې بې فسې نجانیش پېی و
بوو بې له بېر ئو وې خې خا منې یې گې یا ندووې تې پېستی بېری و،
بې پېی ئې و بې شتی سیاسی و ئیداریې هې یې تی، دې توانېت له پېشت
پېردو وې بارودې خې کښه کښه نترې بکات. پېیشی و ابوو دې توانېت بې
شوې یې کی نېرم د سېوېا دابېش بکات؛ واتا خې هېر له پېستی
سېر کایې تی کښه ماردا بې نېتو و کښه دواې هې موارکردنې وې د سېتوور
له ساې ۱۹۸۹ د سېوېا تی بېر بېاوی پېیدا کرد بوو، بې رایې تی
وېا تیش بې خا منې یې بېت. هې بېت ئېم له کدانو وې له دېر وې
جې ماوې ری شیعې نیې، بې کوو بېر مېر مې ندانی و کوو “هانی فحس” یش
(1946-2014ز) هې مان بې چوونیان هې یې. ئې و له سېر ئې و باو بې یې کښه
خا منې یې بوو بې بېر، مېرجه کانی بېری نه بوو. دې شېت:
“خا منې یې ئې و سردرد مې لگې خا منې یې ئېستا جیاواز بوو. ئې و
کښه کی بې شنبیر بوو کښه زانیا ری زېری دېر بارېی بېر هېم
کښه لتووریې کانی جیهان هې بوو، هې رو و هېا توانای ئې و له بواری
کښه لتووریدا زېر له بواری فیهی بې هېزتر بوو. ئیجتهادی فیهی و

شیاویتی ئو و و ئست گرتنی ویلای تی فقیه ن س لم نراو .
فسه نجانی ب گ ان و وی بیرو رییک، کردی ب ب ر و گوتی ل
خوم یینی بیستوو ک خامن یی شیاوی ب رییک . ب ام س رباری
ئو و یش، زر ک س ل ئیجتهادی خامن یی ب گومان بوون.^[۵]

ل ئ نجامدا، ب ئ و وی م رج عیی تی خامن یی چار بکرت، ل سا ی
۱۹۸۹ ی زایینی د ستووور ه موار کرای و . ل و س رد م دا ه ندک ل
م رج ع گ ور کان و کوو ئا ی تو ها گو پای گانی، ئا ی تو ها ئ راک
و ئا ی تو ها مونته زیری ک ب ر ل ش ش مام ستای خامن یی بوو، ل
ژیاندا ما بوون. ئ و م رج عان ه و بیان د دا ب ری ب ش و وی
ئ نجوم نی ب ت، ل ب ر ئ م، " پ ویستی او ژکردن ل گ ئا ی تو ها
م زن کان س بار ت ب کاروباری گرنگ " یان و بیر خامن یی ه نا ی و .^[۶]
نیزام و کوو گ ور ترین م رج ع او ژ ل گ ئا ی تو ها
گو پای گانی د کرد تا کوو ل سا ی ۱۹۹۳ ی زایینی ک چی دوا یی کرد.
دوا ی ئ و او ژ ل گ ئا ی تو ها ئ راک د کرد تا کوو ئ و یش ل
سا ی ۱۹۹۴ ی زایینی ک چی دوا یی کرد. ئیتر هیچ م رج ع کی گرنگ
ن ما ک نیزام حیسابی ب بکات. ب ام ک سانی گ ور وی دیک ی و کوو
ئا ی تو ها ئاز ریی قومی تا کوو کاتی و فاتی ل سا ی ۱۹۹۹ ی زایینی
ل ما ی خ یاندا د ستب س ر بوون.^[۷] ب م ش و ی بوو ک و کوو ئ و وی
مونته زیری ئا ماژی پ د دات، خامن یی ت نا ن ت دوا ی
ه موارکردن و وی د ستوووریش شیاوی ب ری ن بوو. چونک ماد د ی ۱۰۹ ی
د ستوووری ه موارکراو ل س ر " پ ویستی شیاویتی زانستی و توانای
د رکردنی فتوا ل با س جیاواز کان فیقه " وونکردن و وی ت دای،
ک چی خامن یی ب کرد و ئ و م رج ع ی ن بوو.^[۸]

د توانین ب بین ب رانی ک ماری ئیسلامی دوا ی م رگی خوم یینی دوو
گ گ زیاتریان ل ب ر ن بوو. ی ک م: یان زانا ی کی ئایینی ک
پ وان با و کان ی پ ویست ب م رج ع عیی تی ن بوو و کوو ب ر
ه ب ب رن. دوو م: یان ئ و وی ک گ بد ن ک س ک ل د ر و وی
بازنای خ یان ک م رج ع کانی م رج ع عیی تی ه ی، پستی ب ری
و ئست ب گرت. زر وون ک ئ م ه ب ب ر د ن ب نوخب
ویلای تخوازم د س ها تدار کان م ترسی بوو، ب ی ئ م بزار ی
ب کرد و ب تا بوو. ل ب ر ئ و، نیزام چاوی ب ی ه کاری کات،
چونک ب ت پ بوونی کات م رج ع گ ور کان ل گ پان ک چوون
د ر و و ب ر ب ر بوار ب پ ژراندنی خامن یی و کوو م رج ع ی
ئایینی و سیاسی ب خسا. دوا ی و فاتی گو پای گانی ل سا ی ۱۹۹۳ ی

زایینی، نیزام پشتیوانیی لہ محمدمدعلیی ئیراکی (1894- 1994ز) کرد کک کسکی بلساچوو بوو. کک نترئی ئو کک کسکی بلساچوو لاینگری نیزام بوو، بہ نیزام زہر ئاسان بوو. سا کک دواي مہرگی گوپایگانئ، ئای توہا ئیراکییش لہ ساہی ۱۹۹۴ی زایینی مرد. لہ و کاتہ دا نیزام بہ وی زانی کک ہلومہرج بہ ناساندنی خامنہیی وکوو مہرجعی گورہ لہ بارہ، بہ ئو وی دامہزراوی ئایینی و بیدریی سیاسی لہک بدرہن. کک مہرئی وانہ بہ ژانی حوزی قوم لہ بہ یاننامہ یکدا کک ئی ۱۲ی سہ پتامبہری ۱۹۹۴ی زایینی بہاوی کردہ و، لیستی ناوی ئو و فقیہانہی اگہ یاند کک مہرجہکانئ مہرجہعیہ تیاب ہہ بوو، ناوی عہلی خامنہییشی تہدا بوو. هاوتہریب لہ گہ ئو و ہہ وانہ، نیزام لہ کک رستہ ئہ منیہ کانیش خافہ نہ بوو. لہ سہرہ تاکانئ ساہی ۱۹۹۵ی زایینیدا لہ و کک سانئ داواي دامہزراوندنیان لہ کارہ حکوومیہکاندا دہ کرد، سہ بارہت بہ مہرجہعی لاساییکردنہ و ہیان پرسیار دہ کرا و زہر وونہ کک و ہام خامنہیی بوو. "لیندا ئہس واہہرگ" باوہی وایہ حکوومہتی باش دہ زانہت چہن شوہنکہ وتووان و پشتیوانانئ و مہرجہعانہ ئازار بدات کک لہ گہ حکوومہت ناسازگارن و سہر بہ حکوومہت نین. لہرہدایہ و ہامئ و پرسیارہ فیقیہ و فہلسفہیہ دہردہ کک و کک و ہلیی فقیہ ہہدہ بژہرت؟ یہ کک لہ ہہ حانیہ گہ نجہکان زہر بہ وونئ و ہامئ پرسیارہ کک دہداتہ و دہدہت: "کک ہشینکف"^[۹] و اتا دہ سہات ہہرہ دیاری دہکات و ہہر کک سہک دہ سہاتئ ہہ ہہت دہ توانہت بہ چوونئ خہی بہ سہر ئووانئ دیکہدا بسہ پہنہت.

سہ پم: ئو دامہزراوانئ کاریگہرییان لہ ہہ بژاردنی ہہردا ہہ یہ

بہ ہہ بژاردنی ہہری داہا توو چہ ندان دامہزراوی سیاسی و ئایینی ہہ ہہ یہ کک بہ پچہوانئ ئہ نجومہنی شارہزایان کک دہستوور بہ وونئ باسی کردوو، ناوی ہیچ کام لہ دامہزراوہ پہیوہ ندیدارہکانئ دیکہی نہ ہہناو و، ہہستیہ کک لہ و ہیش پچہ پچہترہ. کک مہرہک دامہزراوی ئہ منئ و ہہ واہگری و سہربازیی گرنگ و ہہستیار ہہن کک لہ کاتئ سہرہ ہہدانئ ہہر چہ شنہ وودا و کدا ہہوشی ناوہ کک نترہ دہکن و ئو دہسیہ و بہ گہ نامانہ ہیشیان لہ بہردہستدایہ کک پہیوہ ندییان بہ ئاسا ہیشی نہشتمانی و ہاتہ و ہہ یہ. لہ گہ ئو وانہ، دامہزراوہ گہلی دیکہی وکوو ئہ نجومہنی پاراستنی دہستوور و ئہ نجومہنی دیاریکردنی بہرژہ و ہندیہکانئ نیزامیش ہہن کک گرنگیہ کک ہیان لہ ئہ نجومہنی شارہزایان کک متر نیہ. لہ و ہیش بہ و لاوہ، نابہ مہملانئ نہوان ئو دامہزراوانہ، ہہروہا

ململانہی نہوان یاریکے رانی حوزہ یی و سیاسی و سربازیش لہ بچا و
 نہگیرن. بچگہ لہوانہ، ہاوپہ یمانہی پچہ پچہ یش لہ نہوان لایہ نہکان
 و کسایہ تیہکانی ئو دام زراوانہ دا ہہیہ. مہہستی ئہمہ لہ
 پچہ پچہ ئوویہ کہ ہیچ یہ کپارچہ ییہک لہ نہوانیاندا نیہ و
 ماکہکان و وانگہکانیان لہگہ یہکتر و لہگہ کئی ہہموویان و
 پکھاتہک کہ مہیک جیاوازی ہہیہ و، ئہگہری ئوویہ لہ گہیدایہ کہ
 نہبوونی ہہہر بہہتہ ہہی تہقینہوی ئو ناکہکیانہ. ہہ نموونہ،
 لہ ناوخی ہہوتی کہ نہ پارہزیشدا کہ مہہک ناکہکی ہہیہ. دہستہ یہک
 خہیان ہہ شوہنکہ وتووی موہ تہزا موہ ہہری دہزانن و دہستہ یہکی دیکہ
 خہیان ہہ شوہنکہ وتووی میسباحی یہزدی و ہی تر لہ قہہم دہدن. ہہر
 یہک لہوانہ تہگہ یشتنی تاییہ تی خہیان لہ خومہینی ہہیہ. لہرہدا
 چاویک ہہ کاریگہری و ہہہی ئو دام زراوانہ دا دہخشہنین:

یہک. ئہ نجومہ نی شارہزایان: ہہہی دہستور، ئہ نجومہ نی شارہزایان،
 ہہہہ بژاردن و لادانی ہہہری لہ ئہستہ دایہ. تا ئہستا ئو ئہ نجومہ نہ
 ئایہ توہہا مونتہ زیریی لہ جہنشینی ئیمام خومہینی لا داوہ و
 حوجہ تولئیسلام علیی خامنہ یی لہ جہی ئو داناوہ. ہہروہہا ئہم
 ئہ نجومہ نہ دواہ مہرگی خومہینی، خامنہ یی و کوو و لیلی فہقیہ
 ہہہہ بژارد. ئہ ندامانی ئو ئہ نجومہ نہ ۸۸ فہقیہن کہ دواہ ئووی
 لہ لایہن ئہ نجومہ نی پاراستنی دہستورہوہ شاوہتیان پہسند دہکرت،
 ہہ دہنگی خہک ہہہہ بژاردن. ئہ ندامہکانی ئہ نجومہ نی شارہزایان
 دہرباری ہہموو ئو فہقیہانہی کہی مہرجہکانیان ہہیہ اوہ دہکن
 و ئہگہر مہرجہکانی چہندان ہہر بژار یہکسان بوو، "ئو کہسای
 وانگہی فیکھی و سیاسی ہہہزتری ہہہت، ئو لہ پہشترہ." (اصل
 109).^[10] سہرہکی ئہستای ئہ نجومہ نی شارہزایان "ئہحمہد جہنہ تی" یہ.

ہہرچہ نہ ہہہواہت ئہ نجومہ نی شارہزایان لہ دہزگہکانی دیکہ
 سہربہخہترہ، ہہہام وا باوہ کہ ہہہہر دہست لہ کارہکانی و ہردہدات.
 ئو لہ خولی پہنجہمی ئہ نجومہ نہکدا دہہت: "ئہ نجومہ نی شارہزایان
 دہہ ہہر ہہ شہہشگہی ہہہنہتہوہ. ہہ شہہشگہی ما نہوہ و
 ہیرکردنہوی شہہشگہانہ و کردنہوی شہہشگہانہ. ئہم سہ
 تاییہ تمہندیہ لہ ہہہہ بژاردنی ہہہری داہا تووی و ہاتدا لہ
 ہنہہ تیتہرین ئہرکہکانی ئہ نجومہ نی شارہزایانہ. پہہویستہ لہ شہہوی
 ہہہہ بژاردنی ہہہری داہا توودا تہہینیہکان، ووبینیہکان و
 ہہرژوہ وندیخوازیہکان ہہلاوہ ہنہن و تہنیا خودا و پہہویستی و ہات
 و ہنہمای ہاستی لہ ہچا و بگیریہت. ئہگہر لہ و ئہرکہدا کہ متہرخہمی
 بکرت، ہہہ ئوولا بناغہی کاری نیزام و و ہات گرفتہ تہ

بجگه لټو، ئه نداما نی ئه نجوم نی شار زیان به برېښل رېوون له هغه بېزاردنې کانې شار زیان، ده به سر ته تا شایا نبوونیان له لایه نه نجوم نی پاراستنی د ستور وټ په سند بکرت. ئه وټ یش د څو د خات که ئه م ئه نجوم نه سر بڅ نیی و به شو وټی نا استه و څ له لایه نه بېر وټ وټ بڅ وټ د بڅ وټ. ئایه تو ټا مونته زیری له م بار ی وټ وټ د ټټټ: ” سپاردنی ئه رکی دیاریکردنی ئه نداما نی ئه نجوم نی شار زیان به فقهه کانې ئه نجوم نی پاراستنی د ستور که له لایه نه بېر وټ وټ دیاری کراون، به ئه وټ ی که هغه بېزاردنې بېر و ما نه وټی له په سټی بېریدا به هی څ ی وټ سر بگرت. ئه و سو وټ یش به تا وټ و که موکورتی د خا ته وټ وټ ابو نی وټ. ” [۱۲]

دوو. ئه نجوم نی پاراستنی د ستور: به په ی ماددې ۹۱ ی د ستور، ئه نجوم نی پاراستنی د ستور به ” پاراستنی به یار ئیسلامی کان و د ستور ” و دنیا بوون له ” نات به بان بوونی به یار په سند کراو کانې م جلیسی شوورای ئیسلامی (په رل مان) له گډه ئیسلام ” دام زراو. ئه م ئه نجوم نه ۱۲ ئه ندامی هغه که ” بېر شش فقهی داد په رو وټ وټ ناگاداری په ویستی کانې سر د م و کاروباری ټټ هغه د بڅ بڅ وټ و شش یاسازانیش له بوار جیاواز کانې یاسا له نه و یاسازانانې موسه ماندا له لایه نه سر کی د سټی تی دادو ری وټ به م جلیسی شوورای ئیسلامی د ناسه نرن و به د نگی ئه نداما نی م جلیسی هغه د بڅ بڅ وټ (ماددې ۹۱ ی د ستور). ئه رکی ئه نجوم نی پاراستنی د ستور (یان ئه نجوم نی چاود ریبی یاسا کان) بریتی له شر فقهی د ستور، په کسا نکر دنې ئه و یاسا یانې له م جلیسی دا په سند د کرن له گډه د ستور و به یار کانې شرع، چاود ریبی هغه بېزاردنې ئه نجوم نی شار زیانې بېر وټ، سر که یه تی که مار، م جلیسی شوورای ئیسلامی و گډه نه وټ به ای گشتی و بڅ وټ بردنی یفراند م (ماددې ۹۹ ی د ستور).

به سر نجدان به وټ وټ نه له ئه سټی ئه نجوم نی شار زیان ندان، د کر به ئه نجوم نه کی هاو ته ریبی م جلیسی شوورای ئیسلامی، یان چاود ریبی ئه وټ م جلیسی دا بنر ته. بگره ئه نجوم نی شار زیان له بڅ م جلیسی شوورای ئیسلامی واو تر هغه نگاوی ناو و به لادانې که سایه تی کان و لایه نه سیاسیه کان له هغه بېزاردنې کان و په سند نه کردنی شیاو تییان و دانانې لیستی به برېښل کانې هغه بېزاردنې کانې سر که یه تی که مار و په رل مان، هرو هغه له گډه دانانې که مټ که یاسا وټ نو نی وټ که له خزم ته

بـرژـو و نـدـیـه کـا نـی کـسـا نـک، یـا ن چـنـد گـروـپـه کـی تـا یـبـ تـدـان، دـا شـتـنـی
 پـه کـهـا تـی پـه یـو نـد یـه سـیـاسـیـه کـا نـی ش بـه و د بات. بـه تـا یـب تـی ک ل
 دـسـتـوـر دـا وـون کـرا و تـو، بـه بـه بـو نـی نـه نـجـوم نـی پـا رـا سـتـنـی
 دـسـتـوـر مـجـلـیـسـی شـوـرـای ئـیـسـلامـی و وایـی نـی (مـادـد ی ۹۳
 دـسـتـوـر). سـکـرتـری ئـسـتـای ئـه نـجـوم نـی پـا رـا سـتـنـی دـسـتـوـر، ئـا یـه تـو
 “ئـه مـد جـنـد تـی” یـه^[۱۳] کـه سـر کـا یـه تـی ئـه نـجـوم نـی شـا رـا یـا نـی
 بـه ر یـی شـی لـه ئـسـتـه دـا یـه و، ئـه مـی ش بـه بـاشـی دـری دـخـات کـه
 دـام زـرا و کار یـگـر کـان بـه چـشـنـک ئـه نـدـا ز یـاری دـکـر ن کـه ل
 کار یـگـر یـدـانـان و یـا سـا تـو وـری بـه تـا بـکـر نـه و. لـه ئـه نـجـا مـدا، یـه کـم:
 بـه لـه دـسـتـدـانـی بـه شـی هـه ر گـه وـری سـر بـه خـیـی کـی، نـا تـوـانـت لـه
 هـه بـژـا ر د نـی بـه ر دـا کار یـگـر یـی اسـتـه و خـی هـه بـت و، دـو وـم: ئـه و
 دـام زـرا و انـه دـکـه و نـه ژـر کار یـگـر یـی و بـه ئـه و ی هـه بـژـا ر د نـیـان
 لـه گـه خـوا سـتـه کـا نـی بـه ر و ئـه و گـرو و پـا نـی لـه گـه ی هـا و بـر ژ و نـد یـن
 یـه ک بـگـر تـه و. کـه و ا تـا، ئـه و دـام زـرا و انـه نـا تـوـانـن بـه و شـو و یـی
 پـه و یـسـتـه ئـه ر کـی یـا سـایـی خـیـان جـه بـه جـه بـکـن.

هـه ر چـنـد ئـه نـجـوم نـی پـا رـا سـتـنـی دـسـتـوـر اسـتـه و خـه لـه هـه بـژـا ر د نـی
 بـه ر دـا بـه ی نـی، بـه م لـه بـه ر ئـه و ی کـه پـه سـنـد کـردن، یـان
 پـه سـنـد نـه کـرد نـی بـه ر بـه ر کـا نـی ئـه نـجـوم نـی شـا رـا یـا نـی لـه ئـسـتـه دـا یـه،
 بـه شـو و ی نـا اسـتـه و خـه لـه و ی شـدا بـه ی هـه یـه. چـونـکـه هـه بـژـا ر د نـی، یـان
 لـا دـانـی بـه ر لـه لـا یـن ئـه نـجـوم نـی شـا رـا یـا نـه و دـکـر تـ.

سـه. سـو پـای پـا سـدـا رـان: بـه شـی زـری تـو ژـر ان لـه سـر ئـه و بـا و بـه ن کـه
 سـو پـای پـا سـدـا رـان لـه چـنـیـنـی پـا ز لـه کـا نـی بـه ژـی دـوای خـا مـنـه یـی دـا بـه ی
 تـه و ر یـی دـگـه تـ. تـا ا دـد یـه کـی و ا کـه کـسـا نـک پـه یـان و ا یـه قـسـی
 سـر تـا و بـنـه تـا دـه بـاری جـه نـشـیـنـی خـا مـنـی، سـو پـای پـا سـدـا رـان
 دـی کـات. بـه بـه وای ئـه م یـش سـو پـای پـا سـدـا رـان لـه نـه و هـه کـار
 کار یـگـر کـا نـی د یـکـه دـا یـاری کـه ر کـی زـر گـر نـگ، بـه م تـا کـه یـاری کـه
 نـی، و، لـه م بـار یـه یـش و چـنـد ان هـه یـه. یـه کـم: پـه گـی “سـو پـای
 پـا سـدـا رـان” و “ئـه تـش” لـه پـه کـه تـی سـی سـتـمـی ئـه سـتـا دـا (دـوای ۱۹۷۹ ی
 زـا یـیـنـی). چـونـکـه هـه ز کـا نـی ئـه تـش و سـو پـای پـا سـدـا رـان، کـسـا نـکـی
 عـقـی د یـی و ئـا یـد یـه لـه ژ یـکن؛ بـا و بـه یـان بـه و یـلـایـتـی فـه قـی هـه یـه و
 بـه تـه و ا و ی پـه یـه و ی لـه نـو خـبـه ئـا یـیـنـی دـسـه تـا تـدـا ر کـان دـکـن.
 ئـا مـا نـج لـه دـام زـرا نـد نـی سـو پـای پـا سـدـا رـان پـا رـا سـتـنـی شـه و نـی زـا مـی
 نـا خـونـد یـه. تـا ئـه سـتـا یـش ئـه نـد ا مـا نـی سـو پـای پـا سـدـا رـان لـه نـه و ان ئـه و
 کـسـا نـه دـا هـه بـژـا ر د نـی کـه بـه تـونـدی و فـا دـاری و یـلـایـتـی فـه قـی هـه و
 نـو خـبـه ئـا یـیـنـی کـان و شـه و ش و ئـی سـلام یـبـو نـی و ا تـن. لـه ئـه نـجـا مـدا ئـه و

دروست نیی ک سوپای پاسداران لگگ دام زراو ئ منیی کانی دیک ی
د ر و ی ئ ران، یان ل ئ رانی پش ش شدا ب ی کسان بزاین.^[۱۴]

ک و اتا ناکرت ل ووی کارنام ی سوپای و اتانی دیک ی ناوچ ک و،
و کوو پاکستان، سووریا، ئ ل ج زایر، میسر و سوودان ل بار ی
چالاکیی کانی سوپای پاسداران و بیر بک ین و. چونک سوپا ل و
و اتان دا ک باسما ن کردن، زیاتر ل نیو س د ی ب ب و ب رای تی
کشی سیاسیان ک نتر ک دوو و ه موو کاروباری سیاسی،
ک م ای تی، ئا بووری و ت نانت ئاینی و ات ب و د بات. ب م
ل ئ رانی دوا ی ش ششی ۱۹۷۹ ی زاینی، حانیی کان ل ناو ندی
د س اتا تدا ج یان خ ش کردو و و لادان و دانانی ف ر م ند کانی سوپای
پاسداران و ئ ت شیش ل لاین ئ وان د ک رت. ه ر و ها پ کها تی
دام زراو ئ منیی کانی ئ ران ب ج ر کی و ای ک ه موویان تو ت ر کی
ی کپارچ نین ک ب ف ر مانی و زیری ب رگری، یان ف ر مانی ئ ت ش
کار بکن. بگر ل ک م ک تو تری پ رتوب ها و پک ها توون ک
س رباری مملتان کانیان ل گ گ ی کتر، ه موویان ل ژر ف ر مانی
ب ب ردان. ل ئ نجامدا ه ر گروو پ کیان ه نگا و ک ه ن ت و،
ل گ گ دزای تی گروو پ ک ی دیک ب ر و و و د ب ت و و ت ک ه چوونی
ل د ک و ت و. ل م و و و، ب پ شگرتن ل ه ر چ شن کود ت ای ک
دژی ئ و نزام ی ک ب ر ه می ش ششی ۱۹۷۹ ی زاینی، ل ن وان ی ک
س ر بازی ک اندا هاوس نگیی ک و ک ل م پ ر دروست کراو. ب ب ر ب
ئامرازی دانان و لادان ک نتر ی ت و او ی ب س ر ه موو دام زراو
ئ منیی ک اندا ه ی. ه ر و ها ب ب ر ل ه موو ی ک کانی د ز گ کان و
دام زراو ئ منیی ک اندا نو ن ر ای تی ه ی ک ئ و
نو ن ر ای تییا ن و ت ی کاروبار کان ب و د ب ن و است و خ
ا پ ر تی و ش ک ب ب ر ا د گ ی ن.^[۱۵]

ف ر م اند س ر بازی ک کان ب ب ر زکردن و ی پل کانیان، یان
ب د سته نانی ک م ک پشکی دیک، ه و د د ن زام ندی
حانیی کان ب د ست ب ن. ئ و ف ر م اند س ر بازیان ه ر ل
س ر ت او ب پ ی ا د د ی و فاداری، ن ک ب پ ی ل ها تووی خ یان
ه ب ژ ر دراون. و اتا و فاداری ل پش ل ها تووی و ی. ل لای کی
دیک و، ب ر ژ و و ندیی کانی کار ب د ستانی پل با ی س ر بازی، ل گ
ه بوون و مان و و ب ر د و امی و و شئ استا ل ک گر دراون. ل ب ر
ئ و ی ک ئ رانی پش ش ش چ ندان کود ت ی ب س ر ها توو، نوخب
ئاینی کان س ر بار ت ب ه ر چ شن ک، یان ت و ر ی بوونی
پ گ ی دام زراو ئ منیی کان ل حکومتا نیگ رانن.

بمقام سرباری همووی ئمانه، ئوو بواتایه نایه که بشک ل فرماندهکانی سوپا که له نوخبه ئاینیهکان نزیکن، له پرسای همبژاردنی بپردا سی اوژکاریان نه بهت و بهچوونی خیان به و نوخبه ئاینیهانه نه که جوی کاروبارهکانیان له دستدایه. یان بشک له حانییه بهنفوزهکان به ئوی و بهپیش خنیمهکانی خیان بکهون، یان بشک له دامزراوهکان له برانبهر دامزراوهکانی دیکه دا و زا بهوون بهسهر خنیمهکانیاندا په نا به سوپای پاسداران نه بهن. مادهی ۱۰۵ د ستوور وونی کردوو ته و: "سوپای پاسدارانی شه شهی ئیسلامی که له یکه مین ته ژانی دوی سه رکه وتنی ئم شه شه دا پهک هات، به دره ژدان به سی خای له پاراستنی شه شه و دهستکه وته کانیاندا بهرده وام ده بهت. سنووری ئرک و بهرپرسیارتهی ئم سوپای له په یوه ندی له گه ئرک و سنووری بهرپرسیارتهی هه نه چه کداریهکانی دیکه، به چه ختکردنه و له هاوکاری و هه ماهه نگیه برایانه له نه وانیاندا به یاسا دیاری ده کرت. " که واتا ئرکی سوپای پاسداران پاراستنی شه شه/نیزام و نوخبه ئاینیهکانه. له ئه نجامدا، ئم ده رفته به سوپای پاسداران ده دات تا کوو به بیانووی پاراستنی شه شه و دهستکه وته کانییه و، یان لانی کهم به بهشتیوانی له کهسه که له برانبهر کهسه کی دیکه دا کار بکات.

هاوکات نا به ئم خا شه ل بهر بکه مین که نه توانینه سوپای پاسداران به به دهسته و گرتنی دهسه هات ته نیا له هه لومه رجی ئاساییدا و است ده گه ته. بهم بهم ئه گه ر نافه رمانی به ته گه ته، یان بهشوی زا بهت و ته وشه که له که نتره ده ره بهت و ئاساییه نیشتمانیی ئه ران بکه و ته م ترسییه و، ئوو سوپای پاسداران به شه و په کی زه ر بهرچاو له همبژاردنی بپردا سی ده گه ته و، ته نانهت و ده بهت که که نتره سی و هاتیش به دهسته و به گرت؛ چونکه زه ر جار له هه لومه رجی بهشوی، یان کوده تا، دهسه هات ته ق، ته نیا دهسه هات ته که ده توانته ته وشه که به خات ته زه ر که نتره سی خایه و، له وها هه لومه ره که کدا که وهات ده که و ته م ترسییه و، ده ستوور و م ره کهانی هه بژاردنی بپردا زه ر له بهرچاو ناگیرته.

چوار. دامزراوهی سه ره کایه تی که مار: سرباری ئوی که ده ستوور وونی ده کاته و که: "دوی پهستی بپردا، سه ره که که مار با ته ترین پهستی فره میی واته و بهرپرسیارتهی چه چه کردنی ده ستوور و سه ره کایه تی دهسه هات ته چه چه کار، به جگه له و با به تانهی که استه و خه په یوه ندیهان به بپردا و هه یه، له ئهستهی ئه و دایه" (مادهی ۱۱۳ ده ستوور). هه ره وها سه ره که که مار "له برانبهر گه ل و

بجاری و مجلسی شورای ئیسلامیدا بپرسیار (ماددی ۱۲۲) دسټوور. "کارکانی دسټاتی جبجبارکار، بجگ ل و بابانانی ک ل م یاسایدا استوخو خراوتی ئستی بجاری، لایلین سټرککمار و وزیرکانو جبجبار دکرن" (ماددی ۶۰ دسټوور). بام استییکای ئوو یی ک سټرککمار ل ئران ب جبجبارکردنی سیاستتکان و وانگکانی خی دسټاتی تکئی ئوتی نیی. چونک هموو دامزراو کاریگټرکان لژر چاودیری بربردا کار دکن و سټرککمار هیج دسټاتی تکئی ب سټر دامزراوکانی و کوو پرلمان، دسټاتی دادووری، ئنجومنی شارزایان، ئنجومنی پاراستنی دسټوور و ئنجومنی دیاریکردنی بټرژوو ندییکانی نیزاموو نیی و همووی ئوو دامزراوان ک ل وابتدا خوئی دسټات و نفوزن، ب شوئی استوخو، یان نا استوخو لژر چاودیری بربردا کار دکن. تانانت بشلک ل وزیرکان ک بټرواوت لژر چاودیری سټرککماردان، ل استیدا فرمان ل بټر وټرگرن و لژر ئمری ئودا کار دکن. فرماندکانی ئنتش و سوپای پاسداران استوخو لایلین بټر وو دادنرن، وټیری کاروباری درو و وټیری ناوخو و وزیرکانی دیک، کاتک دبن و وزیر ک لایلین مجلسی شورای ئیسلامیوو دنگی متمانیان پ بدرت، زرش ووون ک ئندامانی مجلس بټر زامندی نا استوخو بټری ل بگای بټر نامی ئندازیاریکراوی ئنجومنی پاراستنی دسټوور وو هټر بټرردرن و وټی یاسادانانیشان بټردوام لایلین ئنجومنی دیاریکردنی بټرژوو ندییکانی نیزاموو ک نټر دکرنت.

تانانت سټرککماریش دواي ئوو لایلین خټوو هټر بټرردرن، نابټر سټرککمار تا کوو لایلین بټر وو بټری پټسندکردنی بټر دټرنت. تانانت دواي ئوو بوو ب سټرککماریش، بټردوام ئگټری لادانی لایلین بټر وو هټر هټر یی. "ئگټر بټر و زرشینای دوو ل سټر سټی هټر موو نوټنران متمان ل سټرککمار وټر بټر وو، پرسټر بټر جبجبارکردنی بگای ۱۰۱ ماددی ۱۱۰، بټری ل ناگادار دکرنت وو." (ماددی ۸۹ دسټوور). سټرککمار

دستلکارکشانووئی خی پټشکټش بټر بټر دټرکات و تا کوو ئوو کاتئی دستلکارکشانووئی کئی پټسند نکرنت، ئرککانی خی اټر پټسندت. ئگټر سټرککمار بټر، یان لا بدرت، یان دست ل کار بکټشټوو... هټر وها ئگټر جټگری یټکمی سټرککمار بټر، بټر کسکی دیک ل جئی ئوو دداننت (ماددی ۱۳۰-۱۳۱ دسټوور).

هټرچند سټرککمار هیج بټر کی استوخوئی ل هټر بټرردنی جټنشینی

بـردا نییـ، بـام بـ لـبـرچا وگرتنی پـگـکـی لـ قووچـکی دـسـا تـی نـیزامی سیاسی نـراندا، سـرـکـکـمار خـی دـتوانـت یـکـک لـو بـرـبـرانـ بـت کـ نـگـری بوون بـ بـریان هـی؛ بـتایبـت نـگـر نـو مـرجانـی هـبـت و ا دـستوور بـ هـبـژاردنی بـر دیاری کردوون. نـم سیناریـ یـ بـکردـو و لـ ساـی ۱۹۸۹ای زاینیدا بـ هـبـژاردنی عـلی خامنـی بـ بـرـووی دا، خامنـی لـو کاتـدا سـرـکـکـمار بوو، دواي مـرگی خومـینی هـبـژاردرا بـ بـری، نـو نـگـر بـش هـی کـ لـ داها توودا هـمان سیناریـ بـ سـرـکـکـماری نـستا، نـبراهیم نـیسی، دوویات بـتـو.

پـنج. نـ نجومـنی دیاریکردنی بـرژـو و نـدیـکانی نـیزام: نـ نجومـنی دیاریکردنی بـرژـو و نـدیـکانی نـیزام و کوو نـ نجومـنی اوـژکاری لـ ۶ی فـبروـری ۱۹۸۸ای زاینی دامـزرا و لـ گـرنگـترین نـرکـکانی و ا نـدیـکانی کـشـکانی نـوان مـجلیسی شوورای نـیسلامی و نـ نجومـنی شارـزایانـ و، بـ یارـکانی نـم نـ نجومـنی دواي نـوی کـ لـلایـن بـرـو و پـسند دـکر، پـوستـ بـ نـولولا جـبـجـ بـرـن، پـشکـشکردنی اوـژ بـ بـری لـ بـواری گرفتـکانی سیاستـ گشتیـکانی و ا تـدا نـرکـکی دیکـی نـم نـ نجومـنی یـ، نـ ندامی نـم نـ نجومـنی ۳۱ کـسن کـ نوـنـرایـتی دامـزرا و کانـی و ا تیان لـ نـستـ یـ، نـ ندامانی هـمیشـی و کاتی نـم نـ نجومـنی لـلایـن بـرـو و دیاری دـکر، دواي نـوی یاسای نـ نجومـنی هـموار کرایـو، سـرـکی سـ دـسـا تـکـیش بـ نـ ندامی نـم نـ نجومـنی دانران و لـ کـ بوونـو کانـی نـ نجومـنی دیاریکردنی

بـرژـو و نـدیـکانی نـیزامدا بـشـداری دـکـن.^[۱۶] نـ ندامانی نـ نجومـن پـک ها توون لـ کـسایـتیـ جـرا و جـرکانی و کوو کـسایـتیـ نـی، یاسای، سیاسی و سـربازیدـکان، هـروها سـرکی هـرسـ دـسـا تـکـی و ا ت و فـقیهـکانی نـ نجومـنی پاراستنی دـستوور و سـرکی نـرکانی هـنـز چـکـدارـکان و سـکرتـری نـ نجومـنی باـای ناسایشی نـتـوی و، وـزیر، یان سـرکی دـزگـیـک کـ نـو با بـتـی بـسی لـو دـکرـت پـیوـندی بـو دـزگـیـو هـبـت، هـروها سـرکی لیژنـی پـیوـندی نـدیاری مـجلیسی شوورای نـیسلامی.^[۱۷]

نـ نجومـنی دیاریکردنی بـرژـو و نـدیـکانی نـیزام لـ دـستووریشدا ناوی ها توو. بـ پـی مادـدی ۱۱۲ای دـستوور: “نـ نجومـنی دیاریکردنی بـرژـو و نـدیـکانی نـیزام بـ دیاریکردنی بـرژـو و نـدی لـو با بـتـانـدا کـ نـ نجومـنی پاراستنی دـستوور [بـ یار و یاسا] پـسندکرا و کانـی مـجلیسی شوورای نـیسلامی بـ ناکـک لـگـ پـوـرکانی شـرع، یان

دستور بزانت و مجلس به گوهری برز و ندی نیزام به چوونی
 ئه نجومه نی پاراستنی دستور به ج نه یه نت و او ژکردن له و
 باب تاندا که ببری به یان ده گه نه نت و ه موو نه رکه کانی
 دیکه ای که له م یاسا یه دا هاتوون، به فرمانی به بر پهک ده ت.
 نه ندامانی نه گه و بگه ای نه م نه نجومه نه له لایه ن به بر و
 داد نرن، نه و نه نو نیانی په یو نیانی به نه نجومه نه و ه یه،
 له لایه ن نه ندامه کانی و نه ماده و په سند ده کرن و له لایه ن
 به بریش و دو پات ده کرن و. ”^[۱۸] له نه نجامدا، نه نجومه نی
 دیاریکردنی به برز و نه ندی کانی نیزام له ژر فرمانی به بریدایه و
 دام زراوه یه کی سه ربه خه نیه؛ به تایبته له ودا که ز رینه ای
 نه ندامه کانی له لایه ن به بر و دیاری ده کرن و داد نرن. به م
 سه رباری نه وانیش، به یاری که تایی ده رباری ناکه کیه کانی نه وان
 مه جلیسی شوورای ئیسلامی و نه نجومه نی پاراستنی دستور له لایه ن
 نه نجومه نی دیاریکردنی به برز و نه ندی کانی نیزام و ده درته.

به پی ماده ای ۱۱۱ دستور، نه نجومه نی دیاریکردنی
 به برز و نه ندی کانی نیزام که م سه ها ته دیکه یشی ه یه که په شتر
 له باسی مه رجه کانی ه به زاردنی به بردا ئامازه یان په کرا. له به
 نه وای که نه نجومه نی دیاریکردنی به برز و نه ندی کانی نیزام
 دام زراوه یه کی وایه که نه رکه که ای دیاریکردنی به برز و نه ندی
 سه رله به ری نیزام، له ه به زاردنی به بردا سه ها کی دیاریکه ری ه یه؛
 به تایبته که نه ندامه کانی له گرنه ترین که سایه تییه کان و
 دام زراوه کانی نیزام پهک هاتوون که بریتین له: سه رکه مار،
 سه رکه مه جلیسی شوورای ئیسلامی، سه رکه کی ده سه ها ته داد و ری،
 فه قیه کانی نه نجومه نی پاراستنی دستور، سه رکه کی نه رکانی گشتی
 ه نه چه کداره کان و سه رته ری نه نجومه نی به های ئاسا یشی نیشتمانی.

**چوارم: نه و سیناریه یانه به دواي خامنه یی نه گه ری په یدابوونیان
 ه یه**

به نه ژی دواي مه رگی ئایه تو سه ها عله خامنه یی، چه ندان سیناریه ه یه
 که له ده باسیان ده کین:

یه. ده ستاود ستکردنی ئاشتیان و ئارامی ده سه ها ته: به پی نه م
 سیناریه یه، نه نجومه نی سه رزه یان له که بوونه و یه کی نه ئاسا یدایه
 چه نشینی خامنه یی ه ده بزه رته و ده ستاود ستکردنی ئارامی ده سه ها ته
 سه ر ده گرت و، له به ده نگیه گله دا، دام زراوه کاریگه ره کانی نیزامی
 نه ران پشتیوانی له و ه به زاردنی ده کن. نه م سیناریه یه له سه ر نه و

گریمانه یه هدهد چنرت که هیچ ووداوهکی چاوه وانه کراو وو نه دات، به چررکی وا که ببهته هه ی پشتگو خرائی دهستوور، واتا نه م سیناریه به لسه ر گریمانه ی مانه وو و در ژبوونه وه ی وهشی ئاسایه اده وهستت و نه وه ی که به دیاریکردنی وه بیره نو پهشت به دهستوور ببهسترت.

دوو. وهسیه تکردن: واتا نه وه ی که علهی خامنه یی خه ی جهنشینی خه ی هه بژارد بهت: به و واتایه ی که وه بیره ئهستا، علهی خامنه یی، به کرد وه جهنشینی خه ی دیاری کردوو و له م باره دا، نه نجومه نی شارزایان به اگه یانندی ناوی وه بیره نو که ده ببهته وه. به مام نه وه نه گره ر یش هه به که نه گره ر بهت و خامنه یی سه بارهت به که سهک وه سهیته بکات، نه وه ده ببهته هه ی نه وه ی که کارتیه شانسی نه وه که سه بسووته نهت. هه روه ها نه م ده توانته چنه ندان وه وه به که (ناهنگاری) ی دیکه یشی به دوودا بهت، به نموونه، له واننه به به چوونه دامه زراوه په نفوزه کانه نیزام، له واننه سوپای پاسداران بگه هت و به به ده سه هاتگه یانندی نه وه که سه ی خه ی مه به سهیته تی، وه خه بکه وهت. هه روه ها له واننه به نه نجومه نی شارزایان یش په رچه کرداری هه بهت و به هه بژاردنی وه بیره ر، له جیاتیه نه وه ی که وه سهیته تی علهی خامنه یی جه بجه بکات، یان مل به گوشاره کانه سوپای پاسداران که چه بکات، ده سه هاتنه یاساییه کانه خه ی به کار ببهتهت. به مام به گشته و نه گره وه ته کاره کان به شه وه ی ئاسایه به واتنه په شه وه، نه م سیناریه به له سیناریه ی به که م "دهستاوده ستکردنی ئاشتیاننه و ئارامی ده سه هاتنه" نزدیکه. جیاوازیه نه م دوو سیناریه ی یش له وه دایه که سیناریه ی به که م لسه ر گریمانه ی گه انه وه ی استه قینه به دهستوور و هه بژاردنی وه بیره دوا وه اثر و گفتوگه ی استه قینه ده رباره ی که سهک که شیاوه تهی شه رعیه و سیاسی په ویست به وه بیره هه به، دامه ژراوه. به مام له سیناریه ی دووه مده هه رچه ند دهستاوده ستکردنی ئاشتیاننه و ئارامی ده سه هات دوا وه که بوونه وه و گفتوگه کان سه ر ده گرت، به مام نه وه گفتوگه یاننه وه وه تهی ده بن و تنیا به کارکردن به وه سهیته ته که ی وه بیره به وه ده چن.

سه. دهسته وه رده نی سوپای پاسداران: نه وه نه گره ر یش هه به که به هه ی (بهتوانایه، مه رگ، دهسته کارکه شاننه وه، یان لادانه خامنه ییه وه) به ملیه نان خه که به ژهنه سه ر شه قامه کان به که تاییه هنان به نیزامی ویلایه ته فه قیه و هه نانه سه رکاری نیزامه کی دیکه؛ به تاییه ته له به ر نه وه ی که تووه یی و ناهه زایه تهی خه که له نیزام هه کشاوه و له و ناهه زایه تیانه دا که له م دوا ییه دامه رانسه ری وه اته گرتنه وه، خه که

ووای دبربینه نا زایه تی له نیزام، پبردیان له سر ئیرادی
خپان به له ناو بردنی ئو و نیزام له دا. ئه گره ئه م سیناریه به ته
گه و سوپای پاسداران به و نه جامه بگات که نیزام گه یوه ته سر
له واری ووخان، له وان به له گه یه که له م دوو شه و به و
دهسته و بردان بکات:

ئا. **کودتای نهم:** وانا سوپای پاسداران دهسته کار بهت و
که سایه تیه کی ئایینه که پلهی م رجعه عیبه تیه ه بهت، به م کاریزمای
سیاسیه نه بهت، و کوو بهر دیاری بکات. هر سوپای پاسدارن خه له
پشت پبرده و نه م بهر که نتره بکات؛ به چشه که ما نه وای
نیزام پبرده وام بهت و نه هه ته نا زایه تیه کانی خه که بهت به
شه شه کی پرفراوان دزه نیزام و، نه زموونی سهی ۱۹۷۹ ای زایینه
دوو پات بهت و که بوو به هه له ناوچوونی نیزامی پاشایه تی.

ب. **که نتره کردنی دهسه پات:** وانا سوپای پاسداران له یه کودتای
سربازیه و حکومتی و له ته که به دهسته و بگرهت، نه م یش به و
واتایه دهت که نیزامی ویلایه تی فقه که تایی هاتوو و سوپا بوو ته
دهسه پاداری و پات. پشتهر حسن دهقان، وزیر پشهوی بهرگری و
اوژکاری فرمانده یی گشتهی هه زه کان له بواری پیشه سازی بهرگری
و پشتهوانی له هه زه چکه داره کان، به ئامازه درکاند بووی که نه گره
نیزام تووشی ووخان بهت، له وان به هه زه سربازیه کان کودتای
بهکن. هرچه نه ده خته کرد بوو و که نه ران تووشی ووخان و
چه نه دبه ره کی نا بهت تا کوو په ویستی به دهسته و بردانی هه زه چکه داره
هه بهت، به م نه و تانه نه و مان نیشان ده دات که نه گره نیزام
به و ته بهر ده م هه شه ووخان و، نه گره کودتای سربازی هه یه.

به م نه گره وای دابنه یه که سوپای پاسداران به که نتره یه و شه که
دهست به کودتای سربازی بهت، هیچ ئایدیه له ژیه کی سیاسی و هزریه
دیکه یه به جگه له ئایدیه له ژیه ئایینه نا بهت که فرمانده کانی سوپا
له سهرده می سهرکه و تنی شه شهی ۱۹۷۹ ای زایینه و په یه اهه نراون.
به م نه گره نه م ئایدیه له ژیه به لاوه بنهت و که ماری ئیسلامی بهت
به نیزام که دیکتا تریه سربازیه و کوو دیکتا تریه
سربازیه کانی دیکه، نه و به لاوه نانی به ها و بنه ما ئایینه کان
ده بهت هه نه وای که سوپا پشتهوانیه خه که و دامه زراوه
ئایینه کان، هر وه ها پشتهوانیه لایه نگرانی ویلایه تی فقه له دهست
بدات. با به ته کی دیکه یش نه و یه که بهت و سوپای پاسداران
حکومته ته کی سربازی په که بنهت، نه و به گومان نه م کاره سوپا
ده خاته بهر ری به ران بهری هه موو تووژه کانی خه که و، هر وه ها نه و

تایب تی خیان د رباری پ یو ندید د ر کیی کان و تی ری سیاسی
یکپارچ ه بو، دواي دام زرائی نیزام هر ل س ر تاو ل گ کی
بوون و ش ش و نیزامیان تا ئ ر ه ناو. هیچ ک سا ی تی کی
تایینی پ ش نگی دیک ی و کوو دوو ب ر ک ی ی ک م نیی ک ه مان
کاریزما و ه نزی ا ک شانی سیاسی ه ب ت و ه موو دام زراو کان ی
ئ رانیش ل س ر ی ک ب ک ون.

ل م و د توانین ب ی ن ئ و ناوانی ب ناوی ج نشینی خامن یی د ن
گ گ، ئ و د س م ات و د س م ات داریی ی خامن یی و ئ و نفووزی ک
ئ و ل ن و نوخب ئایینی و سیاسی و س ر بازیی کاندا ه ی تی - لانی
ک م ل ق ناغی ی ک م دا - نایان ب ت. ماو ی ک ا پ ر ت کان و
تو ژین و کان س رنجیان خستوو ت س ر ج نشین شیمان یی کان ی
خامن یی و ل و پ یو ندید دا ک م م ک ناو د ن گ گ. ئ س تا ب ش ک
ل و ناوان ل دنیادا ن ماون و ب ش کیشیان ه شتا زیندوون. ل م
و و و، ئ و لیستی ک ئ س تا و کوو ج نشینانی خامن یی ه ی،
ل گ لیستی چ ن د سا ل م و ب ر جیاواز، چونک ب ش ز ریان
ب سا د اچوون و ب ش کیشیان ل دنیادا ن ماون.

ی ک. **ئبراهیم ئیسی:** ئبراهیم ئیسی (1960ز-...), س ر ک ک ماری
ئ س تائ ران و ی ک ک ل گ رن گترین ب ر ب ر شیمان یی کان ی
ج نشینی خامن یی. هر چ ن د ئ و ه شتا ب پ ل ی ئیجتیهاد
ن گ گ یشتوو، ب م میدیاکانی س ر ب لای نی ک ن پار ز هر ل
س ر تائ و ر گرتنی پ س تی س ر کی د س م اتی دادو ری ل لای ن
ئ یسی و، ب ر د و ام و کوو "تای تو" ناوی د ن ن. ب ش کی
دیک یان ب و پاسا و ب ب کار ه نانی ناسناوی تائ تو ب
ئبراهیم ئیسی د ن ن و ک ئ و گ گ ی زانستی خ ی ل تاران
ب یو. ب جگ ل و و یش، هر و کوو چ ن د ک ر ب خو ن دن ل ح و ز
ک س ک ب پ ل ی ئیجتیهاد بگات، بوون ب م و ج ت هید ل گ گ ی چالاکی
ل د ز گ ی دادو ر ی شدا د ش ت. ب پ ی ب چوونی ئ و ک س ان،
ئبراهیم ئیسی، س ر کی د س م اتی دادو ری و ئ ن دامی ئ نجوم نی
شار زایان، ک و اتا م و ج ت هید و د ب ب تائ تو ناوی ب ر ت؛
ت نانت ئ گ ر ئ و ئیجتیهادی ل ح و ز ب د ست ن ه نا ب ت؛
ب تایب ت ک ئ نجوم نی پاراستنی د س توور ل سا ی ۲۰۰۶ زایینی
ئیجتیهادی ئوی پ س ند کردوو و توانیوی تی ل ه ب زارد ن کان ی

ئ نجوم نی شار زایاندا ب ش داری بکات.^[۱۹] ب م د ب ئ و و یش ب ی ن
ک ئ م پاسا و ل و وان گ ی بن ماکانی فیه و و دروست نیی. چونک
ئ و پ ش ئ و ی دادو ر، یان س ر کی د س م اتی دادو ری ب ت، د بوو

بہ پلای ئیجتیہاد بگات، ئگینا تووشی سووکی بے تا^[۲۰] د بین، کہ
ئویش لہ توانا بے دہرہ (مہا)۔

ئیس، پے یو ندیہ کی نزدیکی لہ گہ سو پای پاسداران ہہ یہ۔ لہ و
ماو یہ دا کہ سہر کی دہ سہا تی دادوہری بوو، بے مستی پے ہا یین
بہر نگاری چالاکانی کرکاری و پیشہ یی بووہو۔ باس لہو دہ کرہت کہ
ئو لہ گہ دوژمنان و دژ بہرانی نیزام زہر بہ توندی ہہ سوکوتی
دہ کرد بے ئوہی متمانہی بہر و سو پای پاسداران بے لای خہی
اکہ شہت و وا نیشان بدات کہ دہ توانہت لہو قہ ناغہ دا ہہ
“زگاریدہر” بگہت۔ ہہ روہا ہہ ئو لہ سہر ہہ بازی شہ ش بہر دہ وام
بووہ و ہہ نگاوہک لہی دوور نہ کہ و تووہت و۔ ئو بے و ہہ سوکوتہ
لہ ہاوانہ یہی خہی، ئو پے یامہ یسی بہ بہر دہ نگانی دہرہو و ناوہو
ناردوہ کہ ہیچ جہ گروہو بہک بہ نیزام نیہ و، نیزام دہ توانہت
بہ ہہ زیہوہ و ہات بہرہوہ و دژ بہرانی نیزام ہہندہ لاواز و
بہر خہ سارن کہ ناکرہ و کوو ہزارہی جہ گروہو ہسا بیان لہ سہر
بکرہت۔^[۲۱] ہہ روہا ہہ ئیس سہر بہ کہ نہ پارہزانی ہہ بازی “میساحی
یہزدی” یہ (1935-2021ز) کہ یہ کہک لہ مہرجہ و یلایہ تخواز و
توندئازہکانہ۔ لہ ئہ نجامدا، ئو ہزارہ یہ کی جہی پے سندی زہرینہی
فہ قیہہ کہ نہ پارہزکان و دامہ زراوہکانی نیزامہ۔ خامنہ یی زہری ہہو
دا تا ہہ ئیس، کہ بہ توندہ یی و و فاداری بہ ئاما نجہکانی خومہ یی
و شہہ شہ ۱۹۷۹ی زایینی بہ ناوبانگہ، بہت بہ سہر کہک ماری ئہران و
گیانی شہہ شگہری لہ ئہراندا بہر نہ۔ لہم ہوہوہو، لہ حاہہ تی
سہرہ ہدانہ ہر ہووداوہکدا کہ بہ شاییی بہر یی لہ بکہ و ہتہوہ،
ہوار بہ جہ نشینی ئو و پاتبوونہوہی ئہ زمونہی ساہی ۱۹۸۹ی زایینی
بہ تہواوی بہر خہت۔ لہو کا تہ دا خامنہ یی سہر کہک ماری ئہران بوو،
ہوای مردنی خومہ یی، خہرا بوو بہ جہ نشینی ئو۔ ئہ گہر ہہ ئیس بہت
بہ بہرہ، بہ ئہ گہری زہرہوہ بہ درہژدان بہ ہہ شہہ شہ و
خوہندنہوہی خومہ یی دہرہاری ئاین، ہہ مان شہوازی توندہ یانہ بہ
بہرہوہ بردنی دہ سیہ ناوہ یی و دہرہ کیہکان دہ گرتہ بہر۔

دوو۔ موجتہ با خامنہ یی و ئہ گہری بہ میراتیبوونی بہرہی: موجتہ با
خامنہ یی (1969ز-...)، کوہی عہلی خامنہ یی، یہ کہک لہ و گرنگترین
کہ سانہی و کوو بہرہری داہا تووی نیزام ناوی دہت۔ لہ سہرہ تای
شہہ شدا تہ نانہت ئہ گہری بہ میراتیبوونی بہرہری لہ گہرہ نہ بوو،
بہہام لہم ہوا ییہا نہ دا ئہم سیناریہ یہ بہ ہہز بووہ؛ چونکہ مانہوہی
درہژماوہی خامنہ یی لہ پے گہی بہرہریدا ئو دہرفہ تہی بہ موجتہ با
ہہ خساندوہ کہ نفووزی خہی بہ ہہز بکات و تہرہ کی بہ ہہزی پے یوہندی

جانشینی موجت با دواى باوکی، زرب ل و ابوونی دات و ئ و
پامیش به خکی دگ ی ن ت ک ئ مان به ئ و اپین و
ششیان کرد ک برژ و ندید تایب تی کانی خیان دابین بکن و
بناغی حکومتی خزانیه خیان ت نانت ل ویش پت و تر بکن ک ل
سرد می شادا ه بو. [۲۲]

بم ام سرباری ه مووی ئم ه یانیش، بت و ترپی گ انکارید کان
ختر بت، سیناریه ئ گری به میرا تیوونی پستی ببری ه روا
ل گ گ م ن ت. لم حا ت یشدا، به ق ر بوو کردن و ی نه بوونی
وایی و به ک نتر کردنی نوو یی خ ک و نا زایه تی ک و
ک م زانستی و ح وز یی کان، سیناریه ی زرداری و س رکوت
به توندی دت پش و و ل ئ نجامدا، بارود خ ک خراپتر د بت. و
د چت سیناریه به میرا تیوونی ببری ه رچ ند به دوور نیی، بم ام
دژوار بت. ت نانت "میرحسان مووسوی" یش س بارت به و با بت
ه شداریه داو. مووسوی ل و تار کیدا باس ل و د کات ک: "قس و
قس ک د رباریه به میرا تیوونی ببری د بیسترت. زمانیان لا
بت! م گین زنجیر حکومت کانى ۲۵۰۰ سا گ ا و ن ت و ک کو
ببت جانشینی باوکی؟" ئ و ل و بد نگیه ی نوخب کانی ناو
د س ما تیش س بارت به تن کردن و ی ئ و د نگ به خن د گرت و
د ت: "سزد سا ه وای ئم پیلان (دیاریکردنی موجت با
خامنیه ی و کوو جانشینی باوکی) به رگو د ک و ن. ئ گ ر به استی
به ت مای ئ و نین، به چی یک جاریش و ها نیی ت کیان به در
ن خست و ؟" [۲۳]

به میرا تیوونی ببری ناک ه ر ئایدی ل ژیه تی ری ویلایه تی ف قیه
تووشی شکست د کات، بگر چیه تی ئ و تی رییه، ه روا ها به ک کیه
سیاسیه ک یشی د س ل م ن ت. ل م و، با به تی ه بزاردنی ب ر،
پ یوسته به و ی ک نوخب د س ا تدار کان به ه بزاردنی ب ر
تا کوو چ ادد یک و و ل کرد و ی ع قانی د کن. ئا خ ل
گ ی کی ع قانی و د ست به ه بزاردنی ب ر د ب ن ک ک مترین
ژیه ع قانی و وایی و پ ژراوییه به لای خ ک و و ل به رچا و
د گرن، یان به به س رنجدان به ه کار کانی وایی، خ ک و
پ یو ندیه نود و ت و ناوچ یی کان، بزار ی کی ستراتیژی
د گرن به ر.

س. **سابق لاریجانی:** سابق لاریجانی (۱۹۶۱ز-...) ل گرتین حانییه
توند کان. ئ و ل ساى ۱۹۸۸ ی زایینی به ئ ندامی ئ نجوم نی

شار زایانی بـری هـبـژـردرا . لـ ساـی ۲۰۰۱ی زایینی بـ ئـ ندامی
 ئـ نجومـ نی پاراستنی دـستور هـبـژـردرا . لـ ساـی ۲۰۰۹ی زایینی،
 کرا بـ سـرـکی دـسـاـتی دادوـری . دوايي لـ ساـی ۲۰۱۸ی زایینی،
 کرا بـ جـنشینی مـحمود شاهـوودی و بوو بـ سـرـکی ئـ نجومـ نی
 دیاریکردنی بـرژـوـندیـکانی نیزام . سادق لاریجانی کـسـکی
 توندـیـ و هـوـ دـدات لـ و بوارـدا و پـشـهـموو خـنیمـکانی خـی
 بکـوتـ . لـ ساـی ۲۰۱۵ی زایینی بـوونی گوتی، ئـ نجومـ نی شارـزایان
 مافی ئـوی نییـ چاودـری کارـکانی بـر بکات . لـ جـیـکی
 دیکـیشدا جـخت لـو دـکـتـو کـ حکومتـ واییی خـی لـ خـک
 وـرناگـت .

بـام و دـچـت کـ بـ چـند هـیک شانسـی بـ جـنشینی عـلی خامنـی
 کـم بـت . گـرنگـترین هـ ئـو یـ کـ ئـویش و کوو فـقیهـکانی دیکـی
 حـوزـ بـ پـلـی فـقیهی و ئیجتیهاد نـگـیشتوو . هـکاری دیکـی
 بوونی مملانـ و ناکـکیـتی لـگـ بـشـک لـ کـکـکان و
 دامـزراوـکانی نیزام . ئـویش دواي براکـی (عـلی لاریجانی) لـ
 بـر بـری بـ هـبـژـاردنـکانی سـرـکـایـتی کـمار بـبـش کرا . خـنـی
 لـ دـزگـ ئـمنیـکان گـرت . بـجگـ لـو ، لـو ماوـیـدا کـ سـرـکی
 دـزگـی دادوـری بوو ، بـ گـندـی تـمـتـبار کرا .^[۲۴]

چوار . بـر پـشـ ئـوی ماـوايي لـ زیان بکات جـنشین بـ خـی
 هـبـژـرت ، کـ دـشـت لـ یـکـک لـو حـاـتـانـی خوارـوـدا ئـم خـا
 بـتـ گـی :

ئا . ئایـتـوـا خامنـی لـ ناو ئـو کـسانـدا کـ ناویان برا ،
 یـکـکیان بـ جـنشینی خـی هـبـژـریت و داوا لـ ئـ نجومـ نی
 شارـزایان بکات هـبـژـاردنـکـی پـسند بکن . دوايي لـ بـر نـخـشی و
 بـتوانایی دـست لـ پـستـکـی بکـشـتـو . بـ گوـری ئـو و کاریگـری و
 نفوزـی خامنـی لـ ناو ئـ نجومـ نی شارـزایانـدا هـیـتی ، ئـ نجومـ نی
 شارـزایان داواکـی دـپـژـرنـن .

ب . هـروـکوو لـ سـردـمی خومـینیدا ، حسـنعـلی مونـتـزیری - پـش
 لادانی- جـنشینی خومـینی بوو . خامنـییش جـنشینـک بـ خـی هـبـژـرت
 تا کوو لـ ئـگـری مـرگ ، یان بـتواناییی خامنـییدا ئـ نجومـ نی
 شارـزایان ئـو جـنشینـ بـ بـری نوـی ئـران هـبـژـرت . هـبـت
 نا بـ ئـویش لـ بـرچاو نـگیرـت کـ بـشـک لـ سـرچاو ئـرانـیـکان
 پـیان وایـ پـستی جـنشینی لـ یاسا و شـرعـدا نـماو و ، دووریشـ

جیا وازی نوان ئو سیناریه ی و سیناریه ی و سیات (سیناریه ی دووم) کک پشتر باسی کرا، ئوو یه کک له و سیاتدا، ناوی ئو کسه ی لایه ن بربوو هه بژردراو تاکوو دواي خامنه یی به نه نهی ده منته و و دواي مرگی خامنه یی، ئه نجومه نی شارزایان و دام زراو به یارد رکانی دیکه ناو کک ئاشکرا ده ککن. به ام ئه م سیناریه یی له سار ئو و گریمان یه هه چنراو کک خامنه یی پش ئوو ی ما وای لایه زیان بکات، جه نشینه کک خه ده ناسنه ت و پاشان به هه ی به سا چوونه و، یان نه بوونی توانای اپه اندنی ئه رکه کانی، یان به هه ر هه کی دیکه ده ست له پهستی بربری ده کسه ت و.

په نهج. له ده ر وای سیست م: ئه م ئه گره یش له گه یه کک ئه نجومه نی شارزایان کسه یه تیه کی کک نه پارزه کک له با به نه سیاسی کانی و اتدا به شدار نه بوو، به نمونه، یه کک له ئه ندامانی ئه نجومه نی شارزایان، یان یه کک له و هه حانییه دیاران ی کک مه رجی دیاریکراو کانی ناو ده ستووری هه بکت و، هاوکات په یوه ندیه کی باشی له گه نوخبه ئایینه یه کان و دام زراو ئه منیه کان هه بکت، و کوو بربو هه بژرکت. به ام ئوو ی کک شانسی ئه م سیناریه یی کک ده کات و ئوو یه کک کسه کک له با به نه سیاسی و مملانه کانه ده به شدار نه بوو بکت، مه رجی شیای و ته گه یشتوو یی و وانگه ی فیهی و سیاسیه یی نیه. هه روه ها کسه یه تیه په نفوزه کان، یه کک م، به پاراستنی هه ی شه ش و، دووم م، به به رگری له به رزه و و ندیه کسه یه کان و هه ی هزری خه یان، قبووه ی ناکن کسه کی پشتر له تیمی خه یاندا نه بوو بکت، به تئ ناو ئو و گه یه پانه و.

به کورتی، به ریه ری داها تووی ئه ران له ده ر وای با یه بنه ماخواز و دام زراو لایه نگره کانی نا بکت. ئه گره ووداو یلی چاو و وانده کرا و یش سه ر هه نه دن، شایه دی هه یه گه یه انکی به رچاو له ستراتیژی دام زراو کانی ئه راندا نابین. چونکه هه ر کسه و به به هه زکردنی وایه یی ئایینه یی، ئایینه یی و سیاسی خه یی، هه و ده دات له گه یه ویلایه تی فیهی و گرووپه ها و به رزه و و ندیه یی ئایینه یی و سه ربازییه کان هاوه نگاو بکت و هه نگه هه و یی ئوو یه یش بدات کک له و نه وانده شانسی خه ی زیاد بکات.

شه شه م: گه یه انی کسه . . مشتوم له سار ده ستوور

ده ستوور له با به تی په ویستدا په شبنیه یی په دا چوونه وای کردوو:

“په گڼې ډېرې دواي او ټولگي ټول نجومني ديار يکړني
برژو و نديي کاني نيزام به پي به يارک به سرر کک مار ټو خا ټان
به ټول نجومني په داچوونو و د ستور پيشنيار دکات که په ويستيان
به هوار کړنو و، يان ته و او کړي د ستور هه يه” (ماددي ۱۷۷ اي
د ستور).

په پي ماددي ۱۷۷ اي د ستور په کها ته ټول نجومني په داچوونو و
بريتين له: “ټول نداماني ټول نجومني پاراستني د ستور، سرر کي هه رس
د سټا ته که، ټول نداماني ټولگي ټول نجومني ديار يکړني
برژو و نديي کاني نيزام، په پنج کس له ټول نداماني ټول نجومني
شار زاياني ټولگي، ۱۰ کس به هه بيزار دني ټولگي، س کس له
ټول نجومني و زيران، س کس له د سټا ته دادو وري، ۱۰ کس له
ټول نداماني مجليسي شووراي ئيسلامي (په رل مان) و س کس سا يه تي
زانکه يي.” به م به يار په سند کراو کاني ټو ټول نجومني “دواي
په سند و واژوو کړني ټولگي” د خرټه ټولگي يفران د م و.

که و ا تا د کر به بين ټول نداماني ټول نجومني په داچوونو و د ستور
له ژر فرماني ټولگي ردان و ته نانته ټول نجومني که به فرماني ټولگي
دواي او ټولگي ټول نجومني ديار يکړني برژو و نديي کاني نيزام
په دک ته. ته نانته به يار کاني ټو ټول نجومني په ش هه موو شته که د به
له لايه ټولگي و په سند بکر ن. سر باري ټو و ان، هاوکات د ستوريش
که م ټولگي سنووري به هه ر چشنه هه موار کړنو و و گ ټولگي له
ناو ټولگي کيدا س بار ته به ئيسلامي بوني و ټا، چيپه تي ئيسلامي بوني
نيزامي سياسي و بنه ماي ويلايه تي فقيه و هتد دانا و. “ناو ټولگي
بنه ما په يو نديدار کان به ئيسلامي بوني نيزام، داناني بنيادي
هه موو ياسا کان و ټولگي نديي کان به پي به يان ټولگي ئيسلامي کان و
پا يه کاني باو م ندي و نامانجه کاني که ماري ئيسلامي ټولگي و
که ماري بوني حکومت و ويلايه تي ټو مر و ئيمامه تي ټو م و...
ټولگي.”

ټولگي د کين که د ستور، په کم، د رگي له سر هه موو
دام زراو کان و لايه نکان و ټو که سان د داخستوو که خوازياري
په داچوونو و د ستور و له م با به ته دا به ياري که تايي، لاي ټولگي.
دووم، د رگي له سر هه ر چشنه هه موار کړنو و يه کي ټو ماددان
داخستوو که په يو ندييان به چيپه تي نيزامي سياسي، له و ان
ويلايه تي فقيه و ئيمامه تي و هه يه.

به هه ټو و قه يران و که ئستا ټولگي د ستور و يه خه يه؛

ئو و لايه نهي كه ويلايه تي فقيه و پكها ته ئه ستاي حكوم ته قبوو، هه وه ددات له ناوه وه فتاري نيزام بگهت و به ته ماي ئوه نيه به گز حكوم ته دا بجهت وه و باوه ئه به وه هه يه كه هه ر جهشه هه نگاوه كي شه شگه رانه، ئه گره ئه وه هه يه كه به كپارچه يي وه ات و ئاسايه نيشتماني بخاته به رده م به ترسيه وه.

دوو. چاكسازي به يشه يي و گه ئه يني ده ستور: له هه مان سا يه ١٩٨٩ زايه نيه وه كه هه موار كرده وه به يه كه له ده ستور دا كرا، كه سان به خوازياري گه ئه اني ده ستور و كه مكرده وه ئه ده سه ته ته كاني به به ر بوون؛ چونكه له ده ستوري هه موار كراودا ده سه ته ته كي زه به به به ر درا بوو و وشه ي "هه ها" له ده سه ته واژه ي ويلايه تي فقيه زياد كرا بوو. به جگه له وه، ده سه ته ته كاني ئه نجومه ئه پاراسته ده ستور، ئه نجومه ئه دياريكردنه به رژه وه نديه كاني نيزام و ده سه ته ته دادوه ري كه هه موويان له ژه ر چاوده ريه به به ريدا به به وه ده به رنه، زياد كرا بوو. له نه نجامدا، به كرد وه هه چ دام زراوه به كه ده سه ته ته چاوده ريه به به ر به به ريه و دام زراوه كاني ژه ر چاوده ريه ئه ويه وه نه بوو. له سه ر ئه م به نه مايه، به شه كي زه ري به رمه ندان و سياسي تكاراني ئه راني به و نه نجامه گه يشتن كه نيزامي ويلايه تي فقيه به به گه ئه اني ده ستور و دياريكردنه سا ئه اني خولي به به ري و كه مكرده وه ئه ده سه ته ته هه ها كاني كه ده ستوري ئه سه ته به به خشيوه، خه به ده سه ته هه موار كرده وه وه نادات.

له م بواره دا، به شه كيان، له وانه مسته فا تاجزاده داوا ده كه ن دووباره به داچوونه وه به ده ستور دا بكه ت و ناوي به گه ي به به ري له ده ستور دا لا به ن. مسته فا تاجزاده، كه سا به ته يه كي به يفه رمخوازه كه له سه رده مي خاته ميده جه گره ئه مني و سياسي وه زاره ته ناوخه ي له نه سه ته بوو. ئه وه، به شنيار ده كه ته به گه ي به به ري و سه ركه يه ته ي كه مار ته كه به به رنه و به به ر به استه وه له لايه ن خه به وه هه به به رده رته و به لاني زه ره وه دوو خول به توانه ته له به گه ي به به ريدا به نه ته وه. تاجزاده له وه به به به تونده به يانه دا ئه م باسه ي هه نه يه گه به كه داوايان ده كرد نيزامي سه ركه يه ته به نيزامي به رله ماني به گه درته. [٢٨]

تاجزاده له وتاره كي ده كه دا خه له لوازه كاني ده ستوري ئه سه ته ده خاته وه و به و نه نجامه ده گات كه ئه و كه موكو به يانه ي ده ستور به به لاداني به گه ي به به ري م به سه ر نا به ته. له وه نكه ي ئه وه وه، خه له لوازه كاني ده ستوري ئه سه ته به ريه نه: ماف و ئازاديه

بندهای تیبکان، لوانه ما ف سیاسی و مدنی کان، هروها ما ف
 که مایه تی و ئابووری کان و، ما فی که میندگانیش به دروستی ل
 دستووردا گرانته نکران. هروها نه بوونی ئ و شواز و
 یاسایانه که ئازادی حزبه کان، کخراوان کان، سندیکان و
 که بوون و دور ل توندوتیژی که نی خ که گرانته بکات. دزگی
 دادوری ل ئران سه رب خیی نی و و کوو که رسته یک ل ژر
 ده ساتی بیدایه. چاودری ئ نجوم نی پاراستنی دستوور که
 نندامکانی ل لاین بیدار و ه د بژردرن ل س ر ه بژاردن
 جیاوازه کان؛ ل کات کدا د به ئم کار به که میسیه نی نیشتمانی
 ه بژاردن بسپردرنه. جیاکاری ئاینزایی، گزی و زایندی
 (جسنیه تی) ل بدهسته نانی ما ف سیاسی کان ه ی و ل دستووردا
 به ربست به دستووردانی ه ز سربازیه کان ل کاروباری سیاسی و
 ئابووری و که لتووریدا دان نرا و و سزای به دیاری نکران.
 کاروباری پ یو نیدار به یاسادانان و، د به ل دستوورده تی م جلیسی
 شوورای ئیسلامیدا به؛ نه که بکرته به رپرسیارته تی دام زرا و
 یاسادانان کان و کوو ئ نجوم نی پاراستنی دستوور و ئ نجوم نی
 دیاریکردنی به رز و و ندیه کان نیزام که ل لاین بیدار و دیاری
 د کرن. دانانی سیاست گشتیه کان نیزام، د به ل دستوورده تی
 م جلیسی ه بژردرا و ل لاین خ که و حکومتا به. به مام ل
 نیزامی ئراندا ئ و دستوورده تان به ئ نجوم نی دیاریکردنی
 به رز و و ندیه کان نیزام سپردرا و و ئم کاریش ل گ بده ما
 دیموکراتیک کان ناک که. [۲۹]

ل سا ی ۲۰۱۸ ی زایینی، م هدی که و بی، به که ل بیدرانی
 یف رمخواز که ل سا ی ۲۰۱۱ و ل ما که کی خیدا د سبه س ر کران،
 جختی ل س ر پداچوون و ی دستوور کرد تا کوو پاوانکردنی دستوورده تی
 که تایی به و ها و به شیی گ ل گرانته بکرته. ئ و ه شداری به
 نندامانی ئ نجوم نی شارزایان دا که که مت رخمی ئوان ل
 چاودریکردن به س ر بیداریدا خیانه ت ل ئاما نه کان شش. که و بی
 هروها داوای ل ئ نجوم نی شارزایان کرد، به هی ئ و ی به ما و ی
 س د ی حکومتی خامنه یی بارودخی ئرانی تووشی ئازی کرد و،
 ل پرسینه و ی ل گ بکن. [۳۰]

میرحسین موسوی، بیدری بزوتنه و ی س وزیش ل عی فبریه ری
 ۲۰۲۳ یان نامه یکی ل ژر س رناوی "به زگاری ئران" به و
 کرد و و تیدا نوخب د س ما تدارکانی ل به ران به "شواز"
 سه رکوتکه رکان ل جیا تی گفتوگ و ازیکردن، "درزی چینا یه تی"،

“گندوبی بر بیاو ل دام زراو کانی پار و داراییدا”،
 “ز بروز نگی بر بیاو ک لتووری” و “س رکوتی د ندانی ژان” دا ب
 بر پرس ل ق م دا . مووسوی ل نام کیدا ب و ئ نجام گ یشوو
 ک ئم ستراتیژیی “ ب خ کی ئم د ری خست ک جید ج کردنی
 دستور ب ب هیچ سازشک، و کوو دروشمک ک س زد سا ددی پ
 خش د کرا، ئیتر کارساز نیی و د ب ه نگا وک ل و ب ولوو تر
 بنرت.”

مووسوی ب پچ وانی خا تمی و هاو فکر کانیی و ک یف رمخوازی
 ه نگا و ب ه نگا و ب گ چار د زانن، ل س ر ئ و باو ی ک
 ئران پویستی ب ک م ک گ چاری بنچینی ی ه ی.

“ئران و ئرانیی کان پویستیان ب گ ان کی بنچینی ی ه ی و ب
 ئ و یش ئامادن و ه س ر کیی کانیسی ل لاین بزوتن و ی ب گ ردی
 “ژن، ژیان، ئزادی” ی و دیاری د کرت. ئم س و ش ی توی
 داها تووی کی ووناکن؛ داها تووی کی ه پچراو ل ست م و ه ژاری و
 سوکا ی تیپ کردن و جیاکاری. ئمان س و شن ک ل گ خ یان
 مژوو ی ک ل جموج و هزرین و خ بات و ئار زوو ه د گرن؛
 ل ن ویاندا “ژن” ل گشتی هیوا ب خشر، چونک ل ن و ئم دا
 بخت و ری و خری گشتی ب دست ناک و ت و خ بات گ ور
 ک م ای تیپ کان س ر ناک و ن، م گین ئ و ی ک ژن و پیاو شان ب
 شانی ی ک ه و ی ب بدن، هیچ خ بات کیش نیی ک ب م م رج و س ر
 ن ک و ت.” ل ر دا مووسوی ه و د دات ا پ ی نی ئستای ژنانی
 ئرانی ک چ ند مانگ ل م و پ ش ب و لانانی حیجابی ز ر م ل د ستی
 پ کرد و، ب کار ب ن ت و ویستی خ ی د ربار ی گ انی بنچینی ی ل
 چیی تی نیزامدا ب ن ت گ . وا دیار بیرکردن و ی سیاسی ئ و
 ل گ شواز ک ی خا تمی ب ت و اوی جیاواز. خا تمی و ش ی گفتوگ و
 چاکسازی ل ناو خ دا پ شنیار د کات، ک چی مووسوی گ ی
 ش گ ان و ا پ ی ن و گ انی بنچینی ی ب کارساز د زان ت.

پاشان ئ و ب د رجوونی ئران ل و ق یرانی ئستای، ک م ک
 پ شنیار د خا ت و و ک بریتین ل: ب و بردنی یفراند م ب
 پویستی پ داچوون و ی دستور، یان دانانی دستور کی نو و
 ب ک ه نانی ئ نجوم نی دام زر نران ل نو نرانی است قین ی خ ک

ل ه بژاردن کی ئزاد و پاکدا^[۳۱] . مووسوی ن ک ه ر داوای
 پ داچوون و، یان گ انی دستور د کات، بگر ب هیچ ش و ی ک
 ئ نجوم نی پ داچوون و ی دستوری ئستای قبوو نیی و خواری

په ځه نانا نې نې نجوم نې دام زر نې لې نو نې رانی ستې قینې گېل!

بېام د ستور جېب جېب کېدنی هې مووی نېم کاروبارې، بې ستوو تېو بې ویستی بې و نوځې ئایینیې د سې تدار کا نېو. کواتا هېر چې شنې گېل انېکی بنچینې تې نیا لې گېل یې کی بې دېر لې چوارچېوې د ستور وې د لوېت و نېم یش لې داها تووې کی نژیکدا زېر بې دوور دېتې بېرچاو.

نې نجام

دې توانین بې بېن لې ځې دواي خامنې یې کې نوځې د سې تدار کا نې د گېل درېن و بې وې بردنی وې مات لې نېوې یې کې می شې شېو بې نېوې دووې می شې شې د سپېر درېت، نېوې نوې یې کان، واتا نېوې کانې دووې م و سې یې م و نېوې سېرې تاي هې زارې سې یې می زایینی ځې یان دېر دې ځې ن و، نېر ان لې ئاستی بېر کېدنی و کان و سیاست تې کا ندا گېل انېکی بېر فر او ان نې زمون دې کات. بېام هاوکات نوځې کانې داها توو بې بې هې ز کېدنی و وایې ځې یان و دانانې هاوسې نگی لې مملانې نېوان دام زراوې جیاوازې کان و بې وې بردنی د زگې بېر کراسی کې لې ساې ۱۹۷۹ زایینی وې گېل شېو کېدو و و تا ئېستا تېر بېر بوو، هېو دې دې شېو ازې بناغې دانې رانی نېزام، بکېن بې سېرم شقی ځې یان. بېام نېو نې گېل یش هې یې کې لې نې نجامې گېل انې بېر کېدنی و کان و سیاست تې کا ندا نوځې نوې یې کان هېو بېدېن لې ئاستی ناوچې کې دا شېوازې کی کېدنی و خوازانې تر [پې اگما تیکتر] بې چاو بکېن و تې کھې چوونې نېر ان لې ناوچې کې دا کېم بکې نېو و، هېو بېدېن بې زام نېدی توې ژې پېراو زخراوې کانې ناوځې، وې کوو ژنان، لاوان، بې کھاتې ئیتنیې کان (نې قوام) و ئایینزا جیاوازې کان بې دېست بېنن، نې گېل نېو یش لې گېل یې کې نېو و سیاست تانې بې ماوې یې کی درې ژ پې یې و بکېن، واتا نېزام نېو با بې تانې بې ژر نېت و نېو بکا تې ستراتیژی ځې. لې لایې کی دیکې یشېو لېوانې یې نېم با بې تانې لې ووی کېدنی و خوازې و بېر ژېو نېدې خوازې و لې ماوې یې کی دياردا پې یې و بکېن تا کوو بارود ځې ناځې یې و دېر کې، ځې دې گېل تېو.

بېام لېر دا پېر سيار کې دېتې گېل، کې ناځې تېر یې ویلایې تی فې قېه وې کوو تېر یې حکومې تی نېر ان هېر دې مېنېت؟ لې وې ما دې بې نېوې تې نیا نې گېل کان بېنېن گېل، دې بېن، بې لې بېرچاو گرتنی وې و شې ئېستا، بې نې گېل زېر وې ویلایې تی فې قېه وې کوو تېر یې حکومې تی لې نېر ان دا هېروا دې مېنېت وې. چونکې ویلایې تی فې قېه بې شېکې لې جې وهېر و چې یې تې شې شې و لې د ستور یشدا وون کراوې تېو و، بگېر بېنې مای

ویلايې تی فقه قیھ ل س رووی د ستووریش و یی. ئه گ ر کا تک بت و نوخب کان د ست ب پ داچوون و یی کی بچووکیش ل د ستووردا ببن، بنمای ویلايې تی فقه قیھ قابیلی گ ان نیی. حوزی زانستی شیعی یش ل س ر ئ و بنمای چ بوو ت و و ز ر باسی ل س ر کردوو. ل د یی کان ی ابردوودا، ل سا یی ویلايې تی فقه قیهدا و ب یی ه مان تی ری، ت یی کی پ یو ندیی ئایینی، سیاسی و ئ منی پک ها توو و دوای سا ی ۱۹۷۹ ای زایینی، ویلايې تی فقه قیھ و کوو ه مای ی وای (ش رعیی ت) باسی ل و کراو. ل ئ نجامدا، د توانین ب یین تا کوو ئ و کا تی د رباری ئ و بزار ع قانیا ن د دو یین ک ئه گ ری ه تنه گ یان ه یی، ویلايې تی فقه قیھ ل ج رگی ئ و بزاران دای. ب م ئه گ ر باسی ووداوی چا و وانند کراو و پ شینیند کراوی و کوو ش دژی نیزامی ئستا، یان کود تا ب ت گ یی، ئ و با ب ت ک ب ت و اووی جیاواز و ل چوارچ ووی ئ و سیناری ع قانی و است قیند ب رد ستانی با ب تی ئ م تو ئیند و ی دا ناگونج ت. ناشب ت ئ و مان ل ب رچا و ن ب ت ک تی ری ویلايې تی فقه قیھ س ر کیتترین پ و ری ه بزاردنی ب ب ری داها توو و دیارکردنی ش وازی سیاسی تی ناوخی و د ر کیی ئ و و، پ و ریش ب ه س نگانندی ئی و فاداری ئ و ب ش ش و پ ب ندبوونی ب ناسنام و شوناسی نیزامی سیاسی دوای ش ش. ب م د رباری ب ب ری داها تووش، د ب ئ و ب یین ک ب ئه گ ری ز ر و یی ک ک ل و ک سان ی ک ل م تو ئیند و ی دا ناومان ه نان، و کوو ب ب ه د ب ب ر د ر ت و در ئ ب ه مان ش وازی سیاسی ئ ران د دات ک ل سا ی ۱۹۷۹ ای زایینی و تا ئستا ب رد وام بوو و، ب گومان، ب ب ری داها توو ب ه مان ش وازی خوم یی و خامن یی و فادار د ب ت. ه ر و کوو پ شتریش ئ زمون کراو، لانی ک م ل خولی یی ک م دا ه و د دات د و تم داری بکات ب ئ و ی دام زرا و کان ی و ات و کوو ئ و ی ک پ شتر ووی داو. ک سای تی ی کی ل دروست بکن و بانگ ش ب زانا تربوونیشی بکن.

س رچا و:

<https://rasanah-iiis.org>

[1] - ب یار ش رعیی کان ب س ر س ب شدا دا ب ش د بن. یی ک م: ب یاری یی ک م ک ب یاری س ر کیی. دوو م: ب یاری دوو م ک ب یاری لاو کیی و، ت نیا کا تک کار ب ب یاری دوو م د ک رت ک پ یی و ی ل ب یاری یی ک م مومکین ن ب ت. ب یاری دوو م در ئی ب یاری یی ک م و، ه ر کا تک ج ب ج کردنی ب یاری یی ک م تووشی گرفت ب ب ت،

نڙي بڙي ياري دوو ڊٽ. جياوازي نوان بڙي ياري يڪم و بڙي ياري دوو ڊٽ وڊاڀ ڪم بڙي ياري يڪم تاهه تاي و هيش يي، ڪچي بڙي ياري دوو ڊٽ ڪا تي. بڙي ياري سڀي، بڙي ياري ويلاي، يان هڙي مان بڙي يار (حوڪم) ي حڪوم تي و مڙي بڙي ل هڙي مووي ٿو بڙي يار ان ي ڪم و لي ي فڙي بڙي ل بڙي رڙي وڊي موسي مانان ڊريان ڊڪا. ٿو بڙي يار ان بريتين ل دانان ياساڪان و نو يني گشتي ڪا ني وڙي، جڙي ڪرني بڙي يار ڪان و ياسا شريعي ڪان ل بوري ڪاروباري ڪم ي اي تيڊا. خوم يني بڙي ياري حڪوم تي (حوڪمي حڪوم تي) ل لڙي بڙي ياري يڪم ڊا ناو: "ويلاي تي فڙي و بڙي يار ويلاي ڪان ل بڙي ياري يڪم من." ر.ڪ: علي حب الله، دراسات في فلسفة أصول الفقه، (بيروت: دار الهادي، 2005م)، ص 516.

[2] - ر.ڪ: القاضي أبو بكر الباقلاني، جزء من التقريب والإرشاد، تحقيق عدنان العبيات، (الكويت: أسفار لنشر نفيس الكتب، 2022م)، ص 397. والجويني: كتاب التلخيص في أصول الفقه، (بيروت: دار البشائر الإسلامية، 1996م)، 3 / 466. والغزالي، المستصفى من علم الأصول، (بيروت: مؤسسة الرسالة، 2015م)، 2 / 405.

[3] - ر.ڪ: سعيد منتظري، نقد الذات، مترجم: فاطمة الصمادي، بازنگري: صادق العبادي، (بيروت: المركز العربي للأبحاث ودراسة السياسات، 2019م)، ص 128 - 129.

[4] - همان، ص 139 - 140، و ص 150.

[5] - ر.ڪ: محمد الصياد، نظرية الأعمية في الفكر الشيعي وأزمة اختيار الولي الفقيه، 18 جولاي 2018م (تاريخ بازديد: 03 آوريل 2023م). <https://bit.ly/40TYbHJ>

[6] - سعيد منتظري، همان، ص 130.

[7] - لندا س. والبرج "تحري"، الأعم بين الشيعة دراسة في مؤسسة مرجعية التقليد، (بيروت: المركز الأكاديمي للأبحاث، 2017م)، ص 400-401.

[8] - نقد الذات، 129.

[9] - القدس العربي، أوليفيه روا في شوارع طهران.. صور من العالم الدنيوي، 09 جولاي 2021م (تاريخ بازديد: 04 آوريل 2023م).

<https://bit.ly/3lWCzMf>

[10] - الشرق الأوسط، قراءة في الدستور الإيراني، همان.

[11]- مجلس خبرگان باید انقلابی بماند/ مقایسه رفتار نجیبانه رای نیاورندگان انتخابات اخیر با رفتار نانجیبانه فتنه گران ۸۸/ نبودن آقایان مصباح ویزدی برای مجلس خبرگان خسارت است، (20 اسفند 1394 هـ. ش)، تاریخ بازدید: 28 می 2023.

<https://cutt.us/1voHX>

[12] - نقد الذات، همان، ص131.

[13] - الشرق الأوسط، قراءة في الدستور الإيراني (2- 3)، 10 ژانویه 2016م، (تاریخ بازدید: 19 مارس 2023م). <https://bit.ly/3ToIqp0>

[14] - ر.ک: محمد الصیاد، "أيدولوجيا الحرس الثوري: الأدوار والتوجهات وتحولات البنية العقدية، مجله الدراسات الإيرانية، سال سوم شماره ده، اکتبر 2019م، الرياض، ص29- 48.

[15] - ر.ک: الشرق الأوسط، قراءة في الدستور الإيراني (1-3)، 09 ژانویه 2016م، (تاریخ بازدید: 19 مارس 2023م). <https://bit.ly/40kj5zo>

[16] - الجزيرة نت، مجلس تشخيص مصلحة النظام، 20 آوریل 2015م، (تاریخ بازدید: 07 می 2023م)، <https://bit.ly/3M0nALc>

[17] - الجزيرة نت، لهذه الأسباب بقي نجاد واستبعد روحاني من تشكيلة مجمع تشخيص مصلحة النظام بإيران، 22 سپتامبر 2022م (تاریخ بازدید: 07 می 2023م)، <https://bit.ly/3NLGSp9>

[18] - الشرق الأوسط، قراءة في الدستور الإيراني، همان.

[19] - ایران وایر، گزارش: آیت الله شدن یک شبه رئیس و انتظار برای القاب بعدی، 23 ژوئن 2021م (تاریخ بازدید: 23 مارس 2023م). <https://bit.ly/409r2rE>

[20] - دور منطقی: دور، از اصطلاحات علم منطق بوده و به معنی توقف وجودی دو چیز بر همدیگر می باشد. مانند توقف الف بر باء و توقف باء بر الف.

[21] -ر.ک: رادیو فردا، رئیسی؛ «سیاست مشت آهنین» و تلاش رای نزدیکی به کرسی رهبری، 08 سپتامبر 2019م (تاریخ بازدید: 04 آوریل 2023م). <https://bit.ly/2m678Qc>

[22] -راجع: iran-tc: آیا مجتبی خامنه ای در جانشینی رهبر ایران نقش خواهد داشت؟، 14 فوریه 2021م (تاریخ بازدید: 28 مارس 2023م). <https://bit.ly/42Ntztm>

[23] - بی بی سی فارسی، میرحسین موسوی درباره موروثی شدن رهبری در ایران هشدار داد، (18 مرداد 1401ه.ش)، تاریخ بازدید: 29 می 2023. <https://cutt.us/Nj3Yn>

[24] -رسانه، کنار زدن برادران لاریجانی از رقابت بر سر نفوذ در ایران، 01 ژوئن 2021م (تاریخ بازدید: 27 مارس 2023م). <https://bit.ly/3FPEZ5Z>

ر.ک: رسانه، صراعات رجال الدین فی ایران.. اتهامات متبادله بالفساد، 25 آگست 2019م (تاریخ بازدید: 27 مارس 2023م). <https://bit.ly/2Zp04jM>

[25] - انصاف نیوز، عضو خبرگان پاسخ می دهد: قائم مقامی رهبری قابل احیاست؟، 02 ژون 2020م (تاریخ بازدید: 08 ژوئن 2023م).

bit.ly/3CjCZAK

[26] - بی بی سی فارسی، محمد خاتمی: برای اصلاحات نیازی به تغییر قانون اساسی نیست، مردم حق دارند نومیث شوند، 03 فوریه 2023م (تاریخ بازدید: 20 می 2023م). <https://bbc.in/3YkHML8>

[27] -صدای آمریکا، خاتمی: اصلاح طلبی به «صخره» برخورد کرده؛ مردم از نظام ناامید شده اند، 05 فوریه 2023م (تاریخ بازدید: 10 می 2023م). <https://bit.ly/3DDJCib>

[28]- پیشنهاد تاج زاده برای ادغام ریاست جمهوری و رهبری رادیو فردا، (3 فروردین 1398ه.ش)، تاریخ بازدید: 31 می 2023 <https://cutt.us/YmEsd>

[29] - زیتون، تاجزاده و لزوم بازنگری قانون اساسی با حذف ولایت فقیه، (15 بهمن 1401ه.ش)، تاریخ بازدید: 31 می 2023م. <https://cutt.us/JnNBK>

[30] - کروی: کوتاهی در مقابله با خودکامگی رهبر خیانت است، (11 شهریور 1397 ه.ش)، تاریخ بازدید: 31 می 2023 م.

<https://cutt.us/wx05g>

[31] - وبسایت کلمه در تلگرام، "برای نجات ایران" (4 فوریه 2023 م)، تاریخ بازدید: 29 می 2023. <https://bit.ly/3HBMzRN>